

CUPRINS:

INTRODUCERE	2
CAP. I INSTITUIREA TINEI	4
1. <i>Darul</i> <i>iertării</i> <i>păcatelor</i>	<i>4</i>
2. <i>Puterea</i> <i>și</i> <i>demnitatea</i> <i>Apostolilor</i>	<i>6</i>
Cap. II MĂRTURISIREA ÎN BISERICA VECHE	9
1. <i>Mărturisirea</i> <i>păcatelor</i> <i>în</i> <i>Sfânta</i> <i>Scriptură</i>	<i>9</i>
2. <i>Mărturisirea</i> <i>păcatelor</i> <i>în</i> <i>sec.</i> <i>II</i>	<i>14</i>
3. <i>Mărturisirea</i> <i>în</i> <i>sec.</i> <i>III</i>	<i>15</i>
4. <i>Mărturisirea</i> <i>în</i> <i>sec.</i> <i>IV</i>	<i>18</i>
Cap. III SFÂNTA TAINĂ A POCĂINȚEI ȘI ÎNNOIREA SUFLETEASCĂ A CREDINCIOSULUI	20
1. <i>Iisus Hristos-întâiul</i> <i>săvârșitor</i> <i>al</i> <i>Tainei</i> <i>pocăinței</i>	<i>20</i>

2. <i>Mărturiile Sfinților Părinți despre Taina pocăinței</i>	21
Cap. IV TAINA SPOVEDANIEI	
ASTĂZI	27
1. <i>Duhovnicul - însușirile și comportamentul la Spovedanie</i>	35
2. <i>Pregătirea clericilor pentru Taina Spovedaniei</i>	42
3. <i>Pregătirea credincioșilor pentru Spovedanie</i>	44
CONCLUZII	
.....	57
BIBLIOGRAFIE	
.....	58

SFÎNTA TAINĂ A SPOVEDANIEI CA ELIBERATOARE A OMULUI DIN PĂCAT ȘI ÎNDREPTARE A ACESTUIA

INTRODUCERE

“Toate lucrurile se zbuciumă mai mult decât poate omul să spună”... (Eclesias 1,8)

“Toată făptura suspină laolaltă și este până acum în dureri de naștere. Și nu numai atât, ci și noi, care avem pârga

Duhului, noi singuri suspinăm în noi înșine, așteptând cu nerăbdare înfierea, răscumpărarea trupului nostru''. (Romani 8, 22-23).

Suspînul acesta „din adâncuri” este un ecou misterios al conștiinței neliniștite din pricina păcatului. Dacă trăim în palate sau în colibe, oriunde am fi muștrările conștiinței ne tulbură și de efectele păcatelor nu putem scăpa.

Astfel se naște nemulțumirea de viața și dorința unei eliberări.

Nemulțumirea de viață și neliniștea conștiinței izvorăsc din realitatea păcatului, iar dorința eliberării se naște din dorința mântuirii, din necesitatea curățirii.

Vrem să fim liberi. Tindem spre libertate din toate puterile noastre sufletești, așa cum tind florile spre lumină și luptăm, necruțând cele mai mari jertfe pentru libertate. Dar ce este libertatea?

Libertatea este independență față de patimi, față de pofte și față de păcate. Este liber cine nu e stăpânit de nici un gând rău și de nici un sentiment vinovat. Este liber cine are conștiința curată și sufletul nepătat. Cine face păcatul - a zis Mântuitorul - rob este păcatului (Ioan 8, 34). Mântuirea e darul suprem pe care ni l-a dat Fiul lui Dumnezeu prin coborârea Sa în lume. Dobândind acest bun sufletesc ne eliberăm din robia păcatului.

Despre „mântuire” s-a vorbit și înainte de venirea pe pământ a lui Iisus Hristos. Îndemnurile la pocăință curată ne amintesc de strigătele îndurerate ale profeților, după cum ne vorbesc și de scrierile intermitente ale conștiinței morale, din cursul istoriei la diferite religii și popoare¹. La triburile din Africa, Asia, America de Nord, întâlnim diferite forme de mărturisire a păcatelor, uneori publică, alteori secretă; uneori individuală, alteori colectivă. De obicei se mărturiseau în fața preoților, vrăjitorilor, părinților, prietenilor, poporului, păcatele privitoare la atingerea lucrurilor sfinte.

¹ Pr. Ilie Moldovan, *Preotul duhovnic*, București 1953, pag. 571

Ritualurile care însoțeau mărturisirea erau: îmbăierea, stropirea cu apă, alungarea duhurilor rele, arderea lucrurilor sau a animalelor asupra cărora erau trecute păcatele, scuiparea, vărsarea, sau facerea de creștături pentru a curge sânge.

Apoi în diferite tradiții mărturisirea era urmată de acte de penitență². Nu putem însă uita de o distincție esențială. În vreme ce cauza ultimă a „mântuirii” în păgânism este înțelepciunea, iar în iudaism dreptatea în creștinism este harul lui Dumnezeu.

² Episcopul Andrei, *Spovedanie și comuniune*, Alba Iulia 1997, pag 78-79

CAP. I

INSTITUIREA TAINEI

1. Darul iertării păcatelor.

Evangelhia Mântuitorului răsună de noutatea unor cuvinte care uimesc prin conținutul lor religios: „Să știți că Fiul Omului are pe pământ puterea să ierte păcatele” (Marcu 2, 10).

Iertarea păcatelor este misiunea întrupării Lui ...”căci El va mântui poporul său de păcate”(Matei 1,21). El iartă femeia adulteră (Ioan 8,11), pe cea păcătoasă, pe slăbănog. Era prieten cu vameșii și cu păcătoșii cu scopul de ai converti. El își dă trupul și sângele spre iertarea păcatelor. Celor ce nu-și asigură iertarea păcatelor și haina de nuntă pentru ospățul împărăției cerești, le pilduiește o grea osândă.

Mântuitorul transmite Apostolilor slujba și prerogativa iertării păcatelor. Aici e Taina.

Mântuitorul face prima făgăduință a acestui act înfricoșător - căci e dumnezeiesc - Sfântului Apostol Petru când îi adresează cuvintele memorabile: „Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica mea și porțile iadului nu o vor birui. Și-ți voi da cheile împărăției cerurilor și orice vei lega pe pământ, va fi legat și în ceruri și orice vei dezlega pe pământ, va fi dezlegat și în ceruri” (Matei 16,18-19). Ce însemnătate au aceste stihuri celebre nu numai prin cuprinsul lor enigmatic, dar și prin comentariile contradictorii ce li s-au făcut în curgerea veacurilor?...

„Cheia” este simbolul stăpânirii. Cine deține cheile unei case sau ale unei cetăți este stăpânul ei. Când se predau cheile unei case, sau ale unui oraș, înseamnă că autoritatea conducerii trece de la o persoană la alta. Dreptul și puterea cheilor este dreptul și puterea cârmuitorului investit cu autoritatea stăpânirii de drept și de fapt³.

Profetul vorbește cu veacuri înainte despre Mesia ca stăpân atotputernic al cheilor casei lui David: „Și voi pune pe umerii lui cheile

³ Pr. Dr. Eugen Jurca, *Experiența duhovnicească și cultivarea puterilor sufletești*, Timișoara, Editura Marineasa, 2001, p. 54.

casei lui David și dacă El va deschide, nimeni nu va închide și dacă El va închide, nimeni nu va deschide” (Isaia 22, 22).

Iisus promite Apostolului Petru cheile împărăției mesianice. Puterea lor este duhovnicească. Prin exercițiul lor, Apostolul are stăpânirea turmei și puterea de a pătrunde tainic în camera sufletului omenesc, ca să lege și să dezlege. Ce? Textul citat nu ne da nici un răspuns la întrebarea aceasta.

Al doilea verset clasic, care ne vorbește despre puterea duhovnicească excepțională pe care Mântuitorul o dă Apostolilor și care completează cuvintele adresate lui Petru se face acum la plural, adresându-se către întreg soborul Apostolilor și care completează cuvintele adresate lui Petru, este următorul: „adevăr grăiesc vouă: oricâte veți lega pe pământ, vor fi dezlegate și în cer” (Matei 18, 18)⁴.

Ceea ce versetul acesta aduce în plus față de cel anterior este lămurirea faptului că puterea legării și dezlegării nu este un privilegiu al unui singur Apostol, ci al tuturor Apostolilor. Făgăduința făcută la singular lui Petru se face acum la plural, adresându-se către întreg soborul Apostolilor. Lămurirea aceasta este foarte importantă, fiindcă ea exclude dintru început teoria de mai târziu asupra primatului lui Petru, ca și când numai el ar fi fost înzestrat cu plenitudinea puterilor harismatice și „vicar al lui Hristos pe pământ”. Apostolii toți au primit egale privilegii și puteri duhovnicești de la Hristos.

Dar în ce constau aceste puteri și privilegii excepționale se descoperă în cuvintele cutremurătoare ale Mântuitorului, adresate Apostolilor după înviere: „Pace vouă; Precum M-a trimis pe Mine Tatăl vă trimit și Eu pe voi. Aceasta zicând a suflat și le-a zis: Luați Duh Sfânt cărora veți ierta păcatele se vor ierta și cărora le veți ține vor fi ținute” (Ioan 20, 21-23). De astă dată se face lumină deplină⁵.

Taina progresiv descoperită este arătată, iar făgăduința împlinită. Iisus a avut pe pământ o slujire mântuitoare, dumnezeiască. A fost trimis

⁴ Pr. Prof. Ilie Moldovan, *Adolescența, preludiu la poemul iubirii curate*, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2001, p. 275.

⁵ Exemplele de caractere și scurtele comentarii preluate de la Părintele Arsenie Boca, *Despre îndumnezeirea omului prin har*, vol. I, Editura Credința strămoșească, 2005., p. 28-32.

de Tatăl să caute și să mântuiască de moarte oaia cea rătăcită, fiul cel pierdut și pe toți oamenii păcătoși. Înainte de a se înălța la cer, misiunea aceasta istorică și salvatoare o transmite Apostolilor în toată plenitudinea ei. Precum M-a trimis pe mine Tatăl așa vă trimit și Eu pe voi, ca să mijlociți oamenilor mântuirea. Luați Duh Sfânt, vă veți îmbrăca cu puterea dumnezeiască de Sus și cărora veți ierta păcatele pe pământ, vor fi iertate și în cer și cărora le veți ține vor fi ținute și în cer. Misiunea lor are deci caracter sfințitor, căci are în vedere iertarea păcatelor și ... iertarea e Taina⁶.

Pe de altă parte, se afirmă că instituirea Tainei stă în faptul că Hristos Însuși a săvârșit-o, acordând Cel dintâi iertarea păcatelor unor persoane și că a acordat puterea iertării păcatelor și ucenicilor Săi și urmașilor acestora. Unele texte din Sfânta Scriptură stau mărturie despre iertarea păcatelor pe care mântuitorul Hristos o dădea înaintea vindecării trupesti. Astfel, în Evanghelia după Marcu (2, 5) citim: „și văzând Iisus credința lor, i-a zis slăbănogului: fiule, iertate îți sunt păcatele tale!”. Relatând evenimentele întâmplare în casa fariseului Simon, Sfântul Evanghelist Luca spune: “de aceea îți zic: iertate sunt păcatele ei cele multe, căci mult a iubit. Iar cui se iartă puțin, puțin iubește. Și a zis ei: iertate îți sunt păcatele” (7,47-48). Din aceste texte reiese că Mântuitorul este nu numai doctorul trupurilor ci și al sufletului, având puterea de a ierta păcatele. Acestea sunt mărturisite de Mântuitorul însuși: “dar ca să știți că putere are Fiul Omului a ierta păcatele pe pământ, a zis slăbănogului : zic ție scoală-te, ia-ți patul tău și mergi la casa ta” (Marcu 2,10-11).

2. Puterea și demnitatea Apostolilor.

Această îndoită putere a dat-o Hristos Bisericii și ea se exercită prin slujitorii sfințiți. Acești slujitori, care trăiesc pe pământ și locuiesc pe el, au primit îngăduința să administreze cele cerești și au o putere pe care Dumnezeu n-a dat-o nici îngerilor, nici arhanghelilor. Nu s-a spus

⁶ Jean-Claude Larchet, *Terapeutica bolilor spirituale*, (Traducere de Marinela Bojin), București, Editura Sophia, 2001, p. 264.

îngerilor, ci apostolilor: „Oricâte veți lega pe pământ, vor fi legate și-n cer și oricâte veți dezlega pe pământ, vor fi dezlegate și în cer”(Matei 18,18)⁷.

Sensul acesta al textului este învederat de însăși claritatea lui clasică. Nu se poate cu nimic întuneca, nici altera. Înțelesul lui autentic și fără nici o figură de stil este evident pentru orice om cu minte clară și cu inimă curată. Săvârșitorii Tainei iertării păcatelor sunt Apostolii consacrați prin Duhul sfânt. Ei sunt investiți cu privilegiul înfricoșat al cheilor cu care deschid și pătrund în inima penitenților pentru a le împărtăși, în numele lui Hristos, lumina și căldura harului.

Taina Sfintei Spovedanii spre iertarea păcatelor au primit-o Apostolii, după cum vom vedea mai lămurit în cele ce urmează:

Apostolii sunt aleși din mulțimea oamenilor ce ascultau predica Evangheliei. După o noapte de rugăciune, Iisus își alege pe cei 12 aleși, și le dă „puterea asupra duhurilor necurate, ca să le scoată și să tămăduiască orice neputință” (Matei 10,1). Alegerea și împărtășirea unei puteri excepționale nu are nici un rost dacă alegerea și investirea nu se face tot în vederea unei slujiri excepționale. Apostolilor și nu mulțimilor li s-a dat să cunoască Tainele împărăției lui Dumnezeu. Când ucenicii întreabă pe Învățătorul de ce vorbește în pilde mulțimilor despre împărăția cerurilor, El le răspunde: „Vouă vi s-a dat să cunoașteți Tainele împărăției cerurilor, pe când acelora nu” (Matei 13,11).

Apostolilor le face Iisus făgăduințe minunate, ca acelea de la punctul precedent despre puterea iertării păcatelor, precum și altele la fel de cutremurătoare. De pildă: „Orice veți cere de la Tatăl în numele Meu, vă va da” (Ioan 16,23) „sau Cel ce vă ascultă pe voi, pe mine mă ascultă” (Luca 10,16). Apostoli sunt conștienți de puterea duhovnicească primită de la Iisus Hristos și de harul primit prin Duhul Sfânt, îl exercită și îl transmit urmașilor după cum vom vedea în cele ce urmează:

Apostolii primesc de la Mântuitorul și câteva îndrumări pastorale, cum să trateze pe fratele ce se năvălește cu păcatul. Mai întâi indică musturarea duhovnicească, secretă „între tine și el singur”. Dacă nu va

⁷ Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Liturgica specială, pentru facultățile de Teologie*, București, Editura Lumea Credinței, 2005, p. 311.

asculta și nu se va îndrepta urmează mustrarea publică, în fața altor două sau trei mărturii. Când nici acest mijloc nu se va dovedi suficient, să-l denunțe Bisericii. Biserica investită de Domnul, întemeietorul ei, de la început cu putere de a judeca pe păcătoșii care nu se pocăiesc⁸.

Iar dacă nu va asculta nici de Biserică, „să-ti fie ție ca un păgân și vameș”. (Matei 18,15-17) Ultima acțiune este excomunicarea lor din comunitatea Bisericii.

Sub o altă formă, mai apropiată de subiectul nostru, ni se recomandă un tratament al greșiților cât se poate de evanghelic.

Luați aminte de voi înșivă. De-ți va greși fratele tău, ceartă-l și de se va pocăi iartă-l. Și chiar de șapte ori pe zi de-ți va greși și de șapte ori se va întoarce zicând „mă pocăiesc” iartă-l (Luca 17,3-4). Și nu numai de șapte ori ci de șaptezeci de ori câte șapte, adică întotdeauna dacă se pocăiește. Deci, cu excepția păcatului contra Duhului Sfânt și a păcătoșilor care nu ascultă de Biserică, Evanghelia Mântuitorului cuprinde cu privire la tratarea și iertarea păcătoșilor o rânduială cât se poate de indulgentă⁹.

Despre practicarea mărturisirii în perioada apostolică dau mărturie aceleași scrieri ale Noului Testament. În Efes, Sfântul Pavel dă iertare celor care rătăcind de la credință și-au mărturisit păcatele: „și mulți dintre ei ce crezuseră veneau să se mărturisească și să spună faptele lor” (Fapte 19,18). În virtutea puterii primite de la Hristos el cere corintenilor să scoată afară pe incestuos: „să dați pe unul ca acesta satanei, spre pieirea trupului, ca duhul să se mântuiască în ziua Domnului Iisus” (I Corinteni 5,5) ca apoi tot el să-l reintegreze în Biserică, după ce incestuosul s-a pocăit¹⁰.

Adânc grăitor în ceea ce privește necesitatea și practicarea Tainei Spovedaniei în perioada apostolică este cuvântul Sfântului Ioan din prima sa epistolă: „Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și

⁸ Drd. Petru Rădășanu, *Elocvența în retorică și omiletică*, în rev. „S.T”, nr. 7 – 10, anul 1976, p. 633.

⁹ Arhiep. Bartolomeu Anania, *Demnitatea Bisericii*, în „Ortodoxia sub presiunea istoriei”, p. 177, apud. Pr. N. Dura, *op. cit.*, p. 24.

¹⁰ Pr. Drd. Viorel Sava, *Preotul duhovnic și Taina Spovedaniei*, în „Teologie și Viață”, anul III (LXIX), serie nouă, nr. 1-3, 1993, p. 25.

adevărul nu este cu noi. Dacă mărturisim păcatele noastre, El este credincios și drept, ca să ne ierte păcatele și să ne curățească pe noi de toată nedreptatea” (I Ioan 1,8-9).

Cap. II

MĂRTURISIREA ÎN BISERICA VECHIE

1. Mărturisirea păcatelor în Sfânta Scriptură.

Biserica a învățat pe credincioșii ei să practice mărturisirea păcatelor și pocăința, întemeindu-se în primul rând pe cuvântul lui Dumnezeu cuprins în Sfânta Scriptură.

Vremurile pe care le trăim sunt grele. Parcă toate rânduielile s-au dat peste cap și nimeni nu știe ce să facă. Cele rele nu se mai pot îndrepta și cele ce lipsesc nu se pot număra. Priveliștea pe care ți-o oferă societatea de consum te duce cu gândul la cetatea babilonică din Apocalipsă în care totul se vinde „marfă de aur și de argint, pietre prețioase și mărgăritare, vison și porfiră, mătase și stofă stacojie, tot felul de lemn bine mirositor și tot felul de lucruri de fildeș, de lemn de mare preț și marfă de aramă și de fier și de marmură, și scorțișoare și balsam și mirodenii și mir și tămâie și vin și untdelemn și făină de grâu curat și grâu și vite, și cai și căruțe TRUPURI și SUFLETE de oameni”(Apocalipsa 18,12-13)¹¹.

Ne întrebăm cum am ajuns atât de jos? Răspunsul este: lepădându-ne de Dumnezeu și împreunându-ne cu satana. Știm că în starea paradisiacă omul era fericit fiind în comuniune cu Dumnezeu; Cuvântul lui Dumnezeu îi întărea, iar gustarea din Pomul Vieții îi nutrea și îi făcea nemuritori. Vorbeau cu Dumnezeu „față către față”, iar așa cum spun mulți Sfinți Părinți, Pomul Vieții era Hristos Dumnezeu; cuminecându-se din El aveau viață adevărată. Cum s-a produs catastrofa? Diavolul, potrivnicul lui Dumnezeu, spiritul rău, a născut în sufletul omului mândria și pofta¹².

„Apoi pofta zămislind, naște păcat, iar păcatul, odată săvârșit, aduce moartea”(Iacob 1,15). A început cu Eva, știind-o mai slabă, care l-a

¹¹ Pr. Prof. Ion Buga, *Pastorală - calea preotului*, București, Editura Sf. Gheorghe Vechi, 1999, p. 171.

¹² Pr. Ilarion V. Felea, *Pocăința*, București, Editura Scara, 2000, p. 16.

determinat și pe Adam să guste din fructul oprit, din „Pomul cunoștinței binelui și răului”.

Dar oare numai din pricina păcatului au pierdut comuniunea cu Dumnezeu, cu Pomul Vieții? Nu numai, ci mai ales din lipsa spovedaniei, a pocăinței. Ne relatează Scriptura că Dumnezeu „se plimba prin Rai, prin răcoarea serii” în momentul în care l-a abordat pe Adam. De când a păcătuit și până la „răcoarea serii” Adam a mai rămas în Rai. Și ar fi putut rămâne mult și bine dacă ar fi făcut un singur lucru, dacă s-ar fi spovedit, dacă s-ar fi pocăit.

Dumnezeu, Părintele și Duhovnicul desăvârșit îl abordează pe Adam care se ascunsese în tufiș, dându-și seama că este „gol”, că și-a pierdut prin păcat slava dintru început cu care era îmbrăcat. Și îl întreabă Dumnezeu:

Adam unde ești?

Aici sunt Doamne, dar mi-e rușine că sunt „gol”? Știa prea bine, dar cu gingășia de Părinte, respectându-i libertatea și personalitatea pe care El însuși i le-a dăruit, îi pune câteva întrebări ajutătoare pentru a-l determina să ajungă la mântuitoarea pocăință. Dacă ar fi răspuns:

Aici sunt Doamne, ți-am călcat porunca, am mâncat din pomul oprit și am ajuns „gol” , dar te rog iartă-mă, Dumnezeu l-ar fi iertat și ar fi rămas în Rai. Ce l-o fi stăpânit în clipa aceea: mândria, rușinea, frica? Tragică neputință care se repetă cu fiecare din noi. Observăm că suntem „goi” , ba poate chiar intrăm în dialog cu Dumnezeu la spovedanie, ne dăm seama de starea de decădere în care cunoaștem faptul că: iubirea de plăcere, iubirea de avere și iubirea de mărire, cu tot cortegiul de păcate născute din ele, ne-au adus în această situație¹³.

Nu cumva ai mâncat din pomul din care ți-am spus să nu mănânci? O preabunul Părinte? El știa că mâncase, dar voia să-l facă să recunoască, să smulgă rădăcina răului din sufletul lui. Și bietul Adam, în loc să recunoască, caută argumente, încearcă să-și motiveze păcatul:

Femeia, Doamne, pe care Tu mi-ai dat-o, ea m-a îndemnat. Știm tot restul tragediei: Adam nu și-a recunoscut vina, nu s-a spovedit, a fost dat

¹³ Pr. Prof. Ion Buga, *Pastorala - calea preotului*, București, Editura Sf. Gheorghe Vechi, 1999, p. 173

afară din Rai și împreună cu toți urmașii lui am fost sortiți să ne câștigăm pâinea în sudoarea frunții, până ce ne întoarcem în pământ „căci pământ suntem și în pământ ne întoarcem”. Iar sufletul? Se duce la Dumnezeu care la dat, primind ceea ce i se cuvine.

Același lucru s-a întâmplat cu Cain. Întrebat să-și spovedească păcatul, să se declare răspunzător pentru uciderea fratelui său, el refuză să-și recunoască această răspundere (Facere 4,9). Sfinții Părinți spun că nu pentru păcat a fost blestemat de Dumnezeu, ci pentru că nu și-a spovedit păcatul.

Din istoria lui Moise și a Faraonului de sub care a fost eliberat Israel, vedem că de câte ori Faraon își recunoștea păcatul și se pocăia, Dumnezeu oprea plăgile asupra Egiptului (Ieșire 9,27;10,17).

Atunci trimitând Faraon a chemat pe Moise și pe Aron și a zis către ei: „Acum văd că am păcătuit! Domnul este drept, iar eu și cu poporul meu suntem vinovați”.

Când Aron s-a făcut vinovat de greșeala poporului de a fi făcut un vițel de aur, el își spovedește păcatul la inițiativa lui Moise (Ieșire 32,21).

Dumnezeu dă prin Moise o poruncă clară pentru mărturisirea personală a păcatelor. Așa după ce înșiră o serie întreagă de păcate, Dumnezeu zice: „Deci dacă el a căzut în păcat prin vreunul din aceste chipuri, atunci să-și mărturisească păcatul săvârșit”(Levitic 5,5). Pentru fiecare păcat săvârșit se aducea și o jertfă personală: nu se aducea de mai mulți o jertfă pentru păcatele lor. Numai pentru un păcat comun al poporului, se aducea o jertfă comună (Levitic 4,14). Se făcea o deosebire evidentă între păcatul obștesc pentru care se aducea o jertfă de obște, și între păcatul personal, pentru care se aducea o jertfă personală și se făcea și o spovedanie personală. Spovedania personală se făcea înaintea preotului căci el avea misiunea să curățească pe cel care a păcătuit. „Astfel preotul să-l curățească în vreunul din aceste chipuri și păcatul i se va ierta” (Levitic 5,12)¹⁴.

Legea veche prevede diferite jertfe pentru anumite păcate determinate ale particularilor. Însăși aducerea acestor jertfe înseamnă o

¹⁴ Pr. Petre Vintilescu, *Spovedania și Duhovnicia*, Alba-Iulia, Editura Episcopiei Ortodoxe Alba, 1995, p. 33.

mărturisire a unor păcate determinate, săvârșite în fața preotului de la templu (Levitic 4,5). „Dar pare să fi fost cerută însăși mărturisirea explicită dacă se ține seama de termenii textului evreiesc în mai multe texte legislative”.

Jertfa pentru păcatul împotriva aproapelui era adusă de particular adeseori după restituirea sau compensarea făcută către acela (Levitic 6,17).

Există în Vechiul Testament și o mărturisire colectivă. Spovedirea colectivă era a poporului întreg sau a unei cetăți. Prin această spovedanie se recunoșteau păcatele comune ale poporului, ca de pildă idolatria, răcirea credinței, etc... În această spovedanie grăia poporul ca o unitate (Numeri 21,17; Deut. 1,41).

Mărturisirea aceasta își arată caracterul de colectivă prin faptul că o face o singură persoană ca reprezentant al întregului popor. Așa mărturiseau proorocii păcatele poporului (Ieremia 14,7,20), iar în mod regulat arhiereul în ziua împăcării. El mărturisea cu mâinile întinse asupra unui țap toate fărădelegile poporului și apoi dădea drumul țapului în pustie, ca să ducă toate păcatele în loc singuratic (Levitic 16,21-22).

O mărturisire personală a făcut în fața lui Iosua, Acan, specificând lucrurile pe care și le-a însușit din prada de război și unde le-a ascuns (Iosua 7,20). La fel face o mărturisire personală Saul, înaintea lui Samuel, declarând cu gura lui ce a făcut și arătând cauza păcatului său (1 Regi 14,20).

Căci Dumnezeu vrea ca omul să facă să răsunе de pe buzele proprii, păcatul lui, ca în lumina greu de suportat a judecății altuia să simtă toată urâciunea lui, să-l vadă depărtat de toată falsa podoabă. Numai spunând el însuși, de prezența altuia, pe nume păcatul săvârșit, omul trăiește un moment cu totul contrar celui care a săvârșit păcatul, e cutremurat de o scârbă și de o rușine față de el. Numai așa se înfățișează într-o stare de totală umilință.

Sunt celebre apoi mărturisirile regelui David (II Regi 12, 1-13, etc.). Mărturisirea pentru păcatul uciderii lui Urie, după ce i-a luat soția,

a făcut-o David nu numai în fața proorocului Natan, ci în fața tuturor neamurilor- eternizând-o în psalmul 50¹⁵.

Dar și în alt psalm spune David: „că fărădelegea mea eu voi vesti, și mă voi griji pentru păcatul meu” (Psalmul 37,18). Iar prin proorocul Isaia, Dumnezeu îndeamnă pe om: „, Spune tu fărădelegile tale întâi ca să te îndreptezi” (Isaia 43, 26). Sfinții Părinți, interpretând cuvântul acesta, au subliniat necesitatea ca omul să nu aștepte să fie acuzat în fața lui Dumnezeu de pășul nostru cel neobosit, ci să o ia înaintea acestuia, acuzându-se el pe sine însuși, acuzându-și prin aceasta păcatul său și prin aceasta despărțindu-se de el.

În problemele lui Solomon se declară că cel ce-și tănuiește păcatul nu propășește, iar cel ce și le mărturisește și se lasă de ele capătă îndurare (28, 3). Daniil mărturisește păcatele poporului și pe ale sale (Daniil 9, 20). Bărbații evrei din robia babilonică își mărturisesc în fața preotului Ezdra și a bătrânilor poporului, păcatul căsătoriei cu femei străine. (Ezdra 3, 9, 17).

În ce privește pocăința amintim doar de pilda lui David (II Regi 12, 31), de iertarea pe care și-a câștigat-o prin Ahab (I Regi 21, 27), de cetatea Ninive (Iosua 36, 10) și Manase (II Cronici 33, 12). Acesta din urmă a fixat și în scris, pentru toate timpurile, mărturisirea păcatelor cu care și-a început pocăința (Rugăciunea lui Manase).

În Noul Testament spovedania apare ca Taină Sfântă instituită de Mântuitorul Hristos și dată Apostolilor și prin ei Bisericii, Taină în care iertarea și dezlegarea se dau prin puterea ce vin de sus. Sfântul Ioan Botezătorul care anunța apropierea împărăției cerurilor, îndeamnă la pocăință, și cere de la cei ce veneau să se boteze la el o mărturisire a păcatelor (Matei 3, 6; Marcu 1, 5). Este aceeași formă de mărturisire generală pe care o întâlnim în Vechiul Testament și în religiile antice. Cuvântul ἐξομολογησις , folosit de Ioan va deveni mai târziu termenul tehnic pentru a exprima mărturisirea și punerea mâinilor în actul Spovedirii, ca Sfântă Taină.

¹⁵ Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox, Legislație și administrație bisericească*, vol. II, București, Editura IBMBOR, 1990, p. 42.

Puterea de a lega și dezlega păcatele oamenilor este promisă de Mântuitorul lui Petru în Cezareea lui Filip (Matei 16, 19) și apoi tuturor Apostolilor (Matei 18, 18). Împlinirea acestei promisiuni are loc după înviere, când Mântuitorul arătându-se Apostolilor le spune: „Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și eu pe voi. Și suflând asupra lor le-a zis: luați Duh Sfânt; cărora le veți ierta păcatele le vor fi iertate și cărora le veți ține, vor fi ținute” (Ioan 20,21-23). Iisus Hristos a rânduit și o mărturisire a păcatelor, ca Apostolii și urmașii lor să dea sau să refuze dezlegarea pe baza judecății făcută în cunoștință de cauză. Câteva texte din Noul Testament arată că în vremea Apostolilor se practica -de fapt- o mărturisire a păcatelor. Un astfel de text este cel din Faptele Apostolilor 19, 18, unde se spune că Efesenii care crezuseră, „Veneau și se mărturiseau și spuneau faptele lor”¹⁶.

Izbăvirea de păcat și de moartea veșnică e marele dar pe care l-a adus lumii Fiul lui Dumnezeu prin întruparea, răstignirea și învierea Lui și pe care și-l însușește omul în clipa botezului. Voința lui Dumnezeu e ca omul odată primind acest dar al curățirii, această eliberare de păcat și de moarte veșnică, să nu mai devină rob păcatului și morții? „De acum să nu mai păcătuiești, spune Mântuitorul slăbănogului, ca să nu ți se întâmple și mai rău” (Ioan 5,14).

„Noi care am murit păcatului, spune și Sfântul Apostol Pavel, cum vom mai trăi păcatului?” (Romani 6,2). Dar omul este slab, iar Dumnezeu este mult milostiv. Omul cade adeseori în păcat și după ce a fost izbăvit de El la Botez, iar Dumnezeu din multa Lui iubire de oameni îi dă iarăși putința să se elibereze de el. Tot Sfântul Apostol Pavel spune: „Fraților, chiar când va cădea cineva fără de veste într-o greșală, voi cei duhovnicești îndreptați-l pe unul ca acesta cu duhul blândeților” (Galateni 6,1). Astfel teama izbăvirii de păcat, în care se cade așa de ușor, rămâne mai departe o temă centrală a creștinismului. De-a lungul celor două milenii, n-a fost generație, n-a fost suflet de creștin care să nu se fi frământat mai mult sau mai puțin intens de grija izbăvirii de păcat, care să nu fi luptat pentru eliberarea de el. Și e și firesc să fi fost așa,

¹⁶ *Ibidem*, p. 43.

odată ce conștiința creștinului știe că păcatul dacă rămâne în el îi pregătește moartea veșnică. Frământarea aceasta, lupta aceasta, e de aceea esențială creștinismului. Atât de esențială, încât unde ea încetează sau e tratată cu prea multă ușurință, viața religioasă însăși se răcește și e cuprinsă de somnul indiferenței.

Dar precum trecerea peste prăpastia dintre păcat și mântuire a făcut-o creștinul la botez, prin Domnul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu cel ce s-a întrupat, s-a răstignit pe cruce și a înviat pentru izbăvirea noastră de păcat și de moarte, tot prin Hristos face această trecere și după aceea. Însă la mișcarea aceasta de trecere de la păcatul în care a recăzut, la izbăvirea de el, creștinul trebuie să colaboreze cu Hristos, într-un mod cu mult mai intens decât a făcut-o la botez (dacă a fost adult). Participarea lui constă în spovedanie și pocăință, care reprezintă atitudinea lui personală față de păcat, dușmănia și lupta lui împotriva păcatului săvârșit. Hristos inspiră creștinului această dușmănie și luptă, această atitudine și putere pentru ea, cu Hristos o realizează, dar creștinul trebuie să și-o însușească să și-o facă personală. Această participare personală a cerut-o Biserica creștinului în toate timpurile. Spovedania și pocăința au fost condițiile indispensabile pentru acordarea iertării păcatelor de la începutul creștinismului și până azi¹⁷.

2. Mărturisirea păcatelor în secolul II.

Efectele sfintei pocăințe sunt deosebit de mari. În fundamentul său, ea este „o mare înțelepciune”, zice Păstorul lui Herman. Pocăința spală, mângâie și purifică inima, luminează mintea și fortifică voința, arde și renaște totul la o viață nouă. Ea liniștește conștiința, restaurează chipul divin, ușurează sufletul și-l mântuiește; trezește și cheamă la îndumnezeire¹⁸.

După aspectul său ființial și după efectele harice, Pocăința ca Taină are nume variate atât la Bărbați apostolici, la Sfinții Părinți, cât și la

¹⁷ Pr. Dumitru Călugăr, *Preocupări catehetice*, Sibiu, Seria Didactică, 1944, p. 39-40.

¹⁸ Arhim. Atanasie Anastasiou, *Spovedania - îndrumar*, (Traducere din limba greacă de Pr. Șerban Tica), București, Editura Sophia, 2004, p. 108.

scriitorii bisericești. Fiecare nume revelează un aspect important din esența ei.

Astfel Tertulian, un De poenitentia (Capitolul IX și X) o numește „dezlegare” și „împăcare”; Irineu în Adversus haereses (Capitolul VII) îi spune “poenitentia”; Ciprian în De Lapsis (Capitolul XXVIII și XXIX) îi zice confesio, adică mărturisire.

Din conceptul sfintei taine a pocăinței rezultă că două coordonate fundamentale alcătuiesc esența sau ființa ei; a) pocăința singură și b) îndreptarea în viitor pentru ca să se bucure de roadele harice și să dobândească credință și nădejde în mila lui Dumnezeu, căința adevărată, mărturisirea păcatelor înaintea preotului duhovnic, ferma hotărâre de întoarcere și împlinire a canonului.

3. Mărturisirea în secolul III.

În mod clar vorbește de mărturisirea păcatelor, la începutul secolului III, Tertulian. El definește mărturisirea ca actul „prin care mărturisim păcatul nostru Domnului”. Domnul ne cere acest act de mărturisire, nu pentru că nu ar cunoaște păcatele noastre ci pentru penitența ce urmează să se nască din ea și e determinată de ea, adică e în funcție de calitatea păcatelor mărturisite și de dispoziția sufletească a celui ce le mărturisește.

Tertulian nu obosește să insiste asupra necesității mărturisirii, ca descoperire a păcatelor personale căci erau mulți care refuzau să-și facă cunoscute păcatele, sau amânau aceasta din zi în zi, „gândindu-se mai mult la rușine decât la mântuire”. El aseamănă arătarea păcatelor cu descoperirea rănilor în fața medicilor. Cei ce nu și le descoperă, pier din cauza rușinii. „Eu nu dau loc rușinii, zice el, deoarece câștig mai mult din lipsa ei”. „Dacă vom ascunde ceva conștiinței omenеști, oare prin aceasta vom înșela oare pe Dumnezeu”. „Pe cât ușurează mărturisirea păcatelor, pe atât îngreunează ascunderea lor”¹⁹. Pentru Tertulian,

¹⁹. *Op.cit.*, coloana 1354 „*Tantum relevat confesso delictorum, quantum dissimulatio exocera*”

păcatele se arată lui Dumnezeu prin om, prin Biserică, ceea ce înseamnă că prin preot.²⁰

Mult s-a preocupat, cu mărturisirea păcatelor și cu penitența, Sfântul Ciprian, episcopul Cartaginei, la mijlocul secolului III. Mărturisirea este pentru Sfântul Ciprian o condiție neapărată pentru obținerea milei lui Dumnezeu în strâmtorări și în necazuri, dat fiind că acestea vin din pricina păcatelor. De aceea el îndeamnă pe păstoriții săi din timpul persecuției lui Deciu să-și recunoască fiecare păcatele sale și să expună voința omului vechi. De vor mărturisi păcatele lor, Tatăl Ceresc îi va curăți și întări în timpul persecuției. În același timp preoții din Roma sfătuiesc pe cei din Cartagina că au datoria ca pe credincioșii care au căzut, în timpul persecuției, să-i îndemne să se mărturisească, pentru a-și corecta greșeala.

Despre necesitatea ca fiecare să-și expună păcatul său episcopului, sau preotului ca delegat al episcopului, pentru a primi de la aceia penitența ce trebuie să o facă și apoi iertarea, sau în caz de pericol de moarte, iertarea imediată spunea altădată Sfântul Ciprian: “De sunt prinși de vreo strâmtorare sau primejdie de boală, să nu aștepte prezența noastră, ci pot să facă mărturisirea (exmologeza) păcatului lor la orice preot prezent..., ca punându-li-se spre penitență, să vină la Domnul cu pace”²¹.

Sfântul Ciprian îndeamnă pe cei ce voiesc să obțină iertarea de la preoți, ca în loc să caute să o obțină cu sila, sau cu vorbe perfide să-și deschidă inimile ca “piepturile lor acoperite de tenebrele păcatelor să cunoască lumina penitenței”. O mare osândă își atrage cel ce se apropie de Trupul și Sângele Domnului, ascunzând preotului păcatul său.

Sfântul Ciprian istorisește mai multe cazuri de împărtășire fără mărturisire. Astfel relatează cazul unei fete pe care părinții, fugind în timpul persecuției, au lăsat-o cu doica. Aceasta a adus fetița la magistrați, în fața idolului. Întrucât fetița nu putea mânca carne de la jertfele idolești, aceia i-au dat să mănânce pâine amestecată cu vin din

²⁰ *Ibidem*

²¹ Moise Monahul, *Mesajul Sfântului Munte*, Editura Tinos, 1988, p. 104-105, (apud. *Ibidem*, nota 77, p. 109.)

cea rămasă de la jertfă. Mai târziu mama și-a luat fetița, fără să știe de ceea ce s-a întâmplat, întrucât copila nu putea încă vorbi. Ducând-o să o împărtășească, copila plângea mereu și nu voia să primească, inima ei mărturisindu-se ca nevrednică, așa cum putea. Împărtășită cu forța, Sângele Domnului n-a putut rămâne în trupul ei întinat. Era în ea o necurăție ascunsă, nemărturisită.

Și Sfântul Ciprian continuă: “aceasta s-a întâmplat unei copile care nu avea încă etatea, de a mărturisi păcatul străin, săvârșit de ea ”.

O alta însă, care, mai în vârstă, s-a furișat pe ascuns lângă noi care aduceam jertfa, primind nu mâncare, ci sabie și luând în gâtlee și în piept ca un fel de venin mortal a început să se sufoce și, slăbindu-i inima să se sfârșească. Și sub apăsarea nu a persecuției, ci a păcatului ei, a murit palpitând și tremurând. Păcatul unei conștiințe mincinoase n-a rămas timp îndelungat nepedepsit și ascuns. Aceea care înșelase pe om, l-a simțit pe Dumnezeu ca răzbunător. “Și iarăși altul, pentru că a îndrăznit să primească în mod ascuns (latenter), întinat fiind, parte din jertfa celebrată de preot n-a putut să mănânce și să pipăie Sfântul Domnului ci s-a făcut aproape cenușă cu mâinile deschise”²².

Dar câți sunt cei ce, apropiindu-se de împărtășanie fără mărturisire și fără penitență, sunt luați în stăpânire de duhuri necurate; câți sunt cei ce ajung chiar până la nebunie. Dacă vreunul nu a fost încă atins de pedeapsa dumnezeiască, să nu creadă că a scăpat de ea, ci să se teamă și mai mult de ceea ce-i rezervă mânia lui Dumnezeu.

Sfântul Ciprian ține să repete că Dumnezeu nu poate fi înșelat. Cu cât crede cineva că poate înșela pe Dumnezeu, nemărturisindu-și păcatul, cu atât păcătuiește mai mult.

Dacă Tertulian și Sfântul Ciprian certifică existența mărturisiri din Biserica Africii de Nord, Origen o certifică în același timp pentru Biserica din Alexandria.

Despre datoria păcătosului de a-și spune păcatele explicit cu gura lui, vorbește Origen în legătură cu textul din Levitic 5, 4: “deci dacă

²² Arhim. Lect. Dr. Vasile Miron, *Taina Spovedaniei, mijloc de pastorație individuală și piatră de hotar în îndreptarea sufletească a credinciosului*, în „Studii Teologice”, anul LVI, seria a II- a, nr. 3-4, 2004,p.70.

cineva a căzut în păcat în vreunul din aceste chipuri, să mărturisească păcatul său”. Comentând acest citat Origen spunea: “este o taină minunată în faptul că poruncește să-și pronunțe păcatul”. Fiindcă în tot felul trebuie să fie pronunțate și divulgate toate ce le facem. Dacă facem ceva în ascuns, dacă am săvârșit ceva numai în cuvânt, sau în gândurile secrete, toate trebuie date pe față, toate trebuiesc spuse de acela care este și acuzatorul păcatului și ațâțătorul lui. Căci acelea ne instigă acum să păcătuim și tot acelea, după ce am păcătuim, ne acuză. Dacă deci i-o luăm în viață aceluia înainte și ne facem noi înșine acuzatorii noștri, scăpăm de răutatea diavolului, inamicul și pârâșul nostru. Căci așa zice și Prorocul: “Spune tu întâi toate, și te vei îndrepta” (Isaia 43,26). Oare nu arată în chip vădit taina de care vorbim, când zice: “Spune tu întâi?”, ca să-ți arate ție că trebuie să previi acela, care e gata spre acuzare. Spune tu deci, zice , întâi ca să nu ți-o i-a înainte acela. Pentru că dacă vei spune primul și vei aduce jertfa penitenței ..., ți se va spune și ție: „Pentru că ai primit și tu în viața ta rele, odihneștete aici”. Dar și David vorbește în același Duh în Psalmi, și zice: „Fără de legea mea am făcut-o cunoscută și păcatul meu nu l-am acoperit. Am spus: mărturisi-voi împotriva mea nedreptatea mea și tu ai iertat împietatea inimi mele”. Vezi deci că a mărturisit păcatul, înseamnă a merita iertarea păcatului. “Căci prevenind pe diavolul în acuzare, nu ne va mai putea acuza; și dacă ne facem noi înșine acuzatorii noștri, aceasta ne va ajuta la mântuire; dar dacă vom aștepta să fim acuzați de diavolul, acuzarea acea ne va duce la pedeapsă, căci va avea soți în ghenă, pe cei care îi va fi dovedit ca soți în fără de lege”²³.

Origen, explicând cuvintele psalmului 37,18: “Că fără de legea mea eu o voi vesti”, arată în mod clar că preotul era acela care recomanda în unele cazuri ca păcătosul să-și destăinuiească păcatul, mărturisit lui, și să facă pocăință, pentru el și în public. Deci inițial mărturisirea se făcea în secret. Iată acest pasaj ale lui Origen: “Despre vestirea fărădelegii, adică despre mărturisirea păcatului am vorbit mai des”. Privește deci ce ne învață Scriptura că nu trebuie să ascundem păcatul nostru înăuntru. Căci

²³ Pr. Prof. Constantin Galeriu, *Taina Mărturisirii*, în rev. „Ortodoxia”, anul XXXI, nr. 3-4, 1979, p. 495.

precum aceia care au înăuntru un anumit aliment nemistuit, sau abundența de suc sau venin ce supără greu stomacul nostru, dacă vomeează se ușurează, așa și cei care au păcătuit, dacă ascund și rețin înăuntrul lor păcatul, sunt presați înăuntru și aproape se sufocă de veninul sau de sucul păcatului. Dar dacă se face el însuși acuzatorul său, când se acuză și se mărturisește, își vomeează păcatul și elimină toată cauza bolii. Numai privește atent cui trebuie să mărturisești păcatul tău. „, Probează mai întâi medicul căruia trebuie să-i spui cauza bolii tale, care să știe bolii cu cel bolnav, să plângă cu cel ce plânge, care să cunoască disciplina participării la durere și a compătimirii; ca astfel, de va spune ceva acela, care mai înainte s-a arătat ca medic priceput și mai ales, de va da vreun sfat, să-l împlinești și să-l urmezi; de va înțelege și prevedea că boala ta este de așa fel că trebuie expusă și tratată în comunitatea întregii Biserici, prin ceea ce s-ar putea folosi eventual și ceilalți și te-ai putea însănătoși și tu mai ușor să dai ascultare acestui sfat, mult deliberat și destul de priceput al acestui medic”.

Desigur că pentru cunoașterea și canonisirea fiecărui păcat, după specificul lui, chiar și a celor cu intenția, era necesară o mărturisire personală și chiar secretă. Și care om nu săvârșește păcate cu intenția? De aceea, împărtășirea membrilor comunității de Trupul și Sângele Domnului, ce avea loc la sfârșitul fiecărei liturghii, nu putea avea loc decât după mărturisirea personală a fiecăruia, cu care prilej erau opriți de la împărtășanie cei găsiți nevrednici, care erau supuși la penitență .

4. Mărturisirea păcatelor în secolul IV

De obicei mărturisirea de bună voie înjumătățește timpul pocăinței. Dar prin mărturisire se înțelege o descoperire benevolă a păcatului, din propria inițiativă. Căci simpla recunoaștere a lui, după ce a fost vădit de altul se canonisește îndoit. Astfel canonul 61 spune: „Cel ce a furat dacă se acuză pe sine, căindu-se din proprie inițiativă, va fi oprit un an numai de la împărtășanie cu cele sfinte. Dacă e dovedit doi ani, iar acest timp i se va împărți în treapta căderii și a împreună stării și apoi să se

învrednicească de împărtășanie”. Duhovnicul nu iartă decât ceea ce cunoaște prin mărturisire, rămânând lui Dumnezeu judecata pentru ceea ce rămâne în ascuns. În regulile monarhale, Sfântul Vasile recomandă monahilor două mărturisiri: una a tuturor faptelor și gândurilor de peste zi, în fiecare seară, în fața obștei. Dar întrucât păcatele proprii zise nu trebuie divulgate în public, monahul trebuie să le mărturisească pe acestea numai celor ce pot să i le lecuiască.

Necesitatea mărturisirii individuale o argumentează și Afrate la începutul secolului IV, cu același considerent că preotul nu poate prescrie un tratament corespunzător pentru boala păcatului înainte de a cunoaște boala penitentului. Căința e de un așa mare folos, pentru că medicul nu știe ce medicament să îi dea. De aceea preoții trebuie să îndemne pe oameni să-și arate rănilor, să-și mărturisească păcatele. „Celui ce vă arată rănilor sale dați-i pocăința ca doctorie”. Și pe cel ce se rușinează să-și arate durerea, îndemnați-l să nu și-o ascundă de voi.

Mărturisirea e astfel începutul tămăduirii de boala păcatului. De aceea se poate spune că cei ce se mărturisesc obțin vindecarea și iertarea. Celui ce își mărturisește păcatul său, Dumnezeu îl iartă.

De aceea Afrates îi îndeamnă pe păcătoși: “Asemănați-vă, deci, voi cei ce căutați pocăința, lui Aaron arhiereul, care, după ce ispitise poporul prin vițel, și-a recunoscut păcatul, și el i-a fost iertat (Ieșire 32,22-24). “Nu fiți nebuni ca Adam, care s-a rușinat să-și mărturisească păcatul. Nu vă asemănați nici lui Cain, care, după ce a fost ispitit să omoare pe fratele său, a zis : “Nu știu unde este Abel, căci nu sunt păzitorul lui” (Facere 4,9).

Și face uneori afirmația că până la sfârșitul secolului IV se practica mărturisirea păcatelor în masă și că numai prin actul patriarhului Nectarie din Constantinopol, de la anul 391, s-a desființat mărturisirea în masă. Această informație e pur și simplu rodul unei ignoranțe care face o confuzie între mărturisirea păcatelor și penitența ce-i urma. Exista adică începând din secolul III o penitență publică pentru păcatele grave notorii, dar și aceasta era inițiată de o mărturisire secretă la preot. Astfel

patriarhul Nectarie recomanda, când socotea util, penitența publică. Astfel patriarhul Nectarie nu desființează mărturisirea publică pentru păcatele grave, notorii. Căci chiar incidentul care a adus la acest act și care s-a produs în timpul unei penitențe publice, adică păcatul unei doamne cu un diacon al Bisericii, a urmat după mărturisirea secretă. Istoricul Socrate spune că doamna respectivă a fost supusă penitenței de preotul încredințat cu problemele penitenței, după ce acesta venind la el i-a mărturisit pe rând păcatele pe care le săvârșise după botez. Iar istoricul Sozomen declară categoric că încredințarea unui preot anume cu problemele pocăinței, s-a introdus chiar de la începutul Bisericii pentru ca oamenii să nu trebuiască să-și mărturisească păcatele în public ca la teatru. La preotul penitențiar se făcea mărturisirea păcatelor în secret. Patriarhul Nectarie desființând postul acestui preot, n-a introdus prin urmare mărturisirea secretă, căci aceasta exista de la începuturile Bisericii. El a desființat numai penitența publică, pe care preotul penitențiar o impunea uneori după ce primea mărturisirea secretă. Mărturisirea secretă, existentă de la începuturile Bisericii, a rămas și după actul patriarhului Nectarie, în vigoare până azi.

Concluzionând, reafirmăm că în mod normal, mărturisirea a avut caracter particular și secret și că doar în situații de excepție ea a devenit publică, însă practica liturgico-canonice a Bisericii nu a generalizat astfel de situații. Pe de altă parte, perioada de vindecare a fost supravegheată strict de Biserică și ea a căpătat uneori dimensiuni comunitare lăsând să se vadă prin această angajare responsabilă a întregului trup în scopul vindecării unui mădular al lui.

Cap. III

SFÂNTA TAINĂ A POCĂINȚEI ȘI ÎNNOIREA SUFLETEASCĂ A CREDINCIOSULUI

Sfânta Taină a Spovedaniei sau a Pocăinței este una din cele șapte Sfinte lăcine instituite de Mântuitorul, în care Dumnezeu iartă prin

duhovnic păcatele creștinilor care se căiesc sincer și le mărturisesc înaintea duhovnicului.

Despre această Taină s-a scris mult în literatura noastră teologică". Atunci când vorbim de pocăință, nu trebuie să uităm că ea are două înțelesuri fundamentale: unul de taină și altul de virtute și stare²⁴. Ca stare sufletească o găsim la toate popoarele și pretutindeni, deoarece omul a avut totdeauna conștiința păcătoșeniei sale. a vinei în tata divinității

Vechiul Testament ne relatează în mai multe locuri despre cazuri de persoane care în urma păcatului lor se căiesc sincer pentru săvârșirea lui. precum au făcut-o David și Manase, sau când Dumnezeu însuși caută să provoace în sufletele celor ce au păcătuit! recunoașterea și mărturisirea personală, explicită a păcatelor lor²⁵.

1. Iisus Hristos-întâiul săvârșitor al Tainei pocăinței

Pocăința ca Taină a fost instituită de Hristos însuși, în sensul că El a săvârșit-o cel dintâi, acordând iertarea păcatelor tuturor celor care Îl-au recunoscut. Toți cei care și-au mărturisit credința și-i cereau ajutorul, recunoscându-și păcatele s-au bucurat de iertarea Lui. Hristos a împărtășit adeseori darul vindecării odată cu iertarea păcatelor, prin mâna Sa (Matei 20.34: Marcu 7.32-35; Luca 5.13) sau printr-o materie atinsă de mâna Sa și pusă în contact cu cel bolnav (Marcu 8.23-25: Luca 8.44)²⁶.

Această putere de a ierta păcatele Hristos a promis-o și apoi a dat-o Apostolilor Săi și urmașilor acestora. Așadar, după ce o promite lui Petrii în Cezareea lui Filip (Matei 16.19). o promite tuturor Apostolilor: „Adevăr grăiesc vouă: oricâte veți lega pe pământ vor fi legate și în cer și oricâte veți dezlega pe pământ vor fi de/legate și în

²⁴ Preot Profesor Doctor D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, București. 1978, vol. III. pagina 122-143.

²⁵ Arhimandrit Ilie Cleopa. *Despre credința ortodoxă*, București, 1981, p. 141-147.

²⁶ Preot Profesor Doctor Dumitru Radu, *Sfintele Taine în viața Bisericii*, în Revista "Studii Teologice" XXXIII (1981), nr. 3-4, pagina 190-192.

cer"(Matei 18.18). iar îndată după învierea Sa din morți. Hristos le dă Apostolilor puterea de a ierta păcatele, împărtășindu-îe pe Duhul Său cel Sfânt: „Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi. și suflând asupra lor le-a zis: luați Duh Sfânt, cărora veți ierta păcatele le vor fi iertate și cărora le veți tine. vor fi ținute" (Ioan 20.21-23)²⁷.

Prin aceste cuvinte Hristos a instituit atât Taina Preoției cât și a Spovedaniei. Pocăinței sau Mărturisirii. Prin aceasta din urmă Hristos este de fapt Cel care iartă prin episcop și preoți păcatele oamenilor²⁸.

Trebuie subliniat faptul că Hristos a împărtășit puterea de a ierta păcatele oamenilor numai apostolilor Săi și urmașilor acestora, nu tuturor celor care au ajuns în legătură cu El. Deci nu oricine are chemarea și puterea de a săvârși această sfântă lucrare, ci numai cei care s-au împărtășit de această putere a Duhului Sfânt, pe care Hristos însuși a confruntat-o Apostolilor la Cincizecime. iar prin Taina hirotoniei sau a preoției tot Hristos o împărtășește tuturor urmașilor Apostolilor. În consecință, numai persoanele alese de Hristos într-un mod verificabil, cum au fost aleși și investiți cu puterea Duhului Sfânt Apostolii, pot să exercite cu folos puterea lui Hristos,

Primind puterea de a lega și dezlega păcatele oamenilor (Ioan 20.21- 23). Sfinții Apostoli înșiși și cei așezați de ei. prin punerea mâinilor, adică prin Taina Hirotoniei, episcopii și preoții Bisericii, au săvârșit faina Spovedaniei tuturor celor care veneau la ei pentru ușurare de păcate. Sfântul Apostol Pavel acordă iertarea în E fes celor care si-au mărturisit păcatele (cf. Faptele Apostolilor 19.18). Cazul lui Anania și Satira dovedește prin abaterea acestora . reguîu mărturisirii în tata apostolilor: "Iar Petru a zis: Anania, de ce a umplut satana inima ta, ca să minți tu Duhul Sfânt și să ascunzi din prețui țarinei⁹" (Faptele Apostolilor 5.3).

Mărturisirea personală a păcatelor și exercitarea iubirii de a ierta păcatele nu s-a întrerupt odată cu moartea ultimului apostol, ci această

²⁷ Idem, *Preotul ca săvârșitor al Tainei Spovedaniei și puterea de a dezlega păcatele*, în Revista „Biserica Ortodoxă Română”, 1982, nr. 9-10, p 537.

²⁸ Preot Profesor Doctor D. Stăniloae, *Mărturisirea păcatelor și pocăința în trecutul Bisericii*, în Revista “Biserica Ortodoxă Română”, LXXIU. 1955. nr 3-4, pagina 218- 250.

sfântă lucrare s-a perpetuat ca un tir roșu până astăzi în Biserica Ortodoxă

2. Mărturiile Sfinților Părinți despre Taina pocăinței

Epoca imediat următoare Sfinților Apostoli a fost aceea a Părinților Apostolici. Ca timp ea cuprindea doua jumătate a secolului întâi și prima jumătate a secolului al doilea . Ei au fost ucenici ai Sfinților Apostoli sau au cunoscut pe Apostoli²⁹. Epistola lui Barnaba, adresându-se creștinului, îi spune: "Să-ți mărturisești jăcatele tale". Tot la mărturisirea păcatelor îndeamnă și Clement Romanul , zicând "că este mai bine (pentru creștin) să-și mărturisească păcatele decât să-si învârtoseze inima...".

Părinții Apostolici folosind în expunere persoana a doua. arată că se gândesc la o mărturisire personală individuală a păcătoșilor. O știre foarte veche despre „mărturisirea personală ce trebuie s-o facă păcătoșii înaintea episcopului" avem și de la Sfântul Ignatie Teoforul.

La începutul secolului al III-lea, Tertulian definește mărturisirea ca actul "prin care mărturisim păcatele noastre Domnului" și aseamănă mărturisirea păcatelor cu arătarea rănilor în fata medicilor, spunând că unii din cei care săvârșesc păcate "țin seamă mai mult de rușine decât de mântuire ca aceia care având vreo vătămare ... evită să se arate la medici și astfel pier din cauza rușinii lor... Lu nu-i fac loc rușinii, când am mai multă pagubă de la ea

Pentru Tertulian, păcatele se arată lui Dumnezeu prin om. prin Biserică, ceea ce înseamnă că și prin preot. Mărturisirea aceasta era secretă. Publică era numai penitența care urma. începând din secolul III în anumite cântări, mărturisiri secrete.

Tot o mărturie despre existența mărturisirii personale a păcatelor în secolul III ne dă Sfântul Ciprian al Cartaginei Mărturisirea este pentru Sfântul Ciprian o condiție neapărată pentru obținerea milei lui Dumnezeu

²⁹ Preot Profesor Doctor D. Stăniloae, *Mărturisirea păcatelor și pocăința în trecutul Bisericii*, în Revista „Biserica Ortodoxă Română”. LXXIII. 1955. nr. 3-4. pagina 220-222.

în strâmtorări și necazuri deoarece acestea vin în urma păcatelor noastre. De aceea, el îndeamnă pe păstoriții săi din timpul persecuțiilor lui Deciu să-și recunoască fiecare păcatele sale. arătând viața cea păcătoasă a omului vechi" Sfântul Ciprian îndeamnă pe cei ce voiesc să obțină iertarea de la preoți, să-și deschidă inimile ca "piepturile lor acoperite de umbrele păcatelor să cunoască lumina pocăinței"

Origen înțelege și el mărturisirea păcatelor tot ca o arătare a rănilor sufletești la medici, pentru vindecarea lor prin penitența ce li se recomandă. Căci "Acela a fost căpetenia medicilor, care putea vindeca orice boală, și orice neputință, iar ucenicii Lui. Petru și Pavel. dar și proorocii, sunt și ei medici, ca și toți care. după Apostoli au fost puși în Biserică și cărora le-a fost încredințată disciplina vindecării rănilor, pe care i-a voit Dumnezeu să fie doctorii sufletelor în Biserica Sa.

Existenta mărturisirii personale în secolul III e atestată și de "Didascalia Apostolilor", care constituie textul de bază al cărții I și a II-a din Constituțiile Apostolice. Acest document spune episcopului (deci și preotului): "Să nu dai pentru fiecare păcate aceeași sentință, ci pentru fiecare una proprie, judecând cu multă chibzuială fiecare greșală, pe cele mici și pe cele mari și într-un fel pe cea cu lucrul, înălțarea pe cea cu cuvântul deosebit pe cea cu intenția, sau calomnia sau bănuiala. Și unora le vei impune ajutorarea săracilor, altora postul, iar pe alții îi vei elimina după mărimea păcatului lor".

În secolul al IV-lea. Sinodul I Ecumenic de la Niceea din anul 325. în canonul 12 prevede mărturisirea individuală a păcatelor în fața episcopului sau a preotului. Canonul insistă asupra cercetării dispoziției lăuntrice și a comportării penitentului, ca-n funcție de ea să se scurteze sau să se lungească timpul penitenței.

Sfântul Vasile cel Mare insistă asupra valorii pe care o are mărturisirea personală a păcatelor, ca descoperire din proprie inițiativă în fața episcopului sau a preotului, deoarece numai ei sunt încredințați cu iconomia tainelor lui Dumnezeu". În consecință nu pot exista o pocăință adevărată în afara celei recomandate de Mântuitorul, practică de Sfinții Apostoli și transmisă de Părinții Bisericii,

Pocăința este pocăință atunci când merge fiecare de bună voie. Iară să fie forțat de cineva și se spovedește la duhovnicul său cu umilință, cu părere de rău. cu lacrimi fierbinți și cu gând curat, să se curețe de păcate, acestea sunt temeiul pocăinței. Pocăința șterge, strică și topește păcatele ce chinuie sufletul. Prin ea celui păcătos i se iartă păcatele, se îndreaptă, se întoarce iar la viață, este viu. Pocăința înviază sufletul cel mort al păcătosului, îi dă iar podoaba dumnezeiescului dar. pe care el îl pierduse, îi deschide iar ușile cerului ce-i fuseseră închise prin păcat. Dar pentru ca să poată pocăința să săvârșească aceste lucruri preamărite, ea trebuie să fie pocăință adevărată, iar nu mincinoasă; pocăință curată, iar nu vicleană, pocăință a inimii, iar nu a gurii, căci precum este aur adevărat și aur fals, așa este și pocăință adevărată și pocăință mincinoasă. Mulți socotesc că dacă zic: „Doamne iartă-mă că am greșit se și pocăiesc și nu știu că pocăința nu stă numai în cuvinte. Căci zice Hristos: "Nu cel ce zice Doamne. Doamne, va intra în împărăția lui Dumnezeu, ci cel ce va tăce voia Tatălui Meu celui ceresc",

De aceea când cineva vrea să se pocăiască cu adevărat atunci să-și schimbe firea, și să-și schimbe viața, să-și supui trupul. Cu ce? Cu posturile, cu ajunările, cu depărtarea desfătărilor. Căci y.ice Sfântul Vasile cel Mare că postul este stricăciune păcatului, înstrăinarea patimilor, omorârea trupului, și când slăbește cu postul omul nostru cel din afară, atunci cel din lăuntru se întărește, atunci se face casă lui Dumnezeu și vas curat darului celui dumnezeiesc.

Adevărata pocăință o poate oferi numai Biserica lui Iisus Hristos "stâlpul și temelie adevărului" (1 Timotei 3,15) și ea poate fi găsită numai în sânul ei, iar nu în afara ei.

Dacă unii dintre creștini, care au fost cu noi, iar acum nu mai sunt printre noi, înțeleg pocăința astfel părăsind Biserica cea adevărată riscându-și propria mântuire, alții deși sunt cu noi nu mai simt nevoia mărturisirii sincere a păcatelor săvârșite, pierzând conștiința păcatului, precum și cea a necesității mărturisirii lor înaintea duhovnicului - aceștia omit să vadă și să înțeleagă în viața lor proprie petele de umbră, care nu

dau loc unei dezvoltări armonioase și luminoase a ființei proprii, că nu mai perpetuarea omului vechi al păcatului.

Viața omului se desfășoară pe mai multe coordonate și dimensiuni - expresii a complexității structurii intime psihofizice a omului. În fiecare om există tendințe, înclinații, aspirații și dorințe care variază de la persoană la persoană în funcție de zestrea nativă cu care vine fiecare om pe lume. În funcție de educație, mediul și locul unde acesta își desfășoară activitatea. Aceste înclinații, tendințe, materiale în fapte, primesc o coloratură, o valoare, care din punct de vedere religios, mai precis din punct de vedere creștin sunt calificate ca fapte bune. ca fiind în conformitate cu voia lui Dumnezeu - fiind deci expresia împlinirii voii lui Dumnezeu - și fapte rele. care stau în contradicție cu voia lui Dumnezeu, care se exprimă prin legea morală pozitivă a Vechiului și Noului Testament.

Atunci când omul, mai precis creștinul încalcă această lege morală, expresia voii lui Dumnezeu, atunci apare ceea ce în creștinism poartă denumirea de păcat. Săvârșind păcatul, încălcând voia lui Dumnezeu, omul iese din comuniunea de viață și iubire cu Dumnezeu. Cu alte cuvinte se tulbură relația de iubire cu Dumnezeu. Totodată se tulbură și se degradează, prin păcat, și relațiile creștinului cu semenii săi. La baza relațiilor cu semenii noștri nu se mai află dragostea, în baza căreia gândim și le facem binele sau îi ajutăm, ci . prin păcat în locul iubirii apare ura, disprețul, invidia, lipsa de respect și toate celelalte consecințe.

Nu trebuie să ne închipuim însă că săvârșind păcatul, acesta s-ar îndrepta numai împotriva lui Dumnezeu și a semenilor noștri. Nicidecum, păcatul se îndreaptă, pot în primul rând. împotriva ființei noastre proprii, reducându-o la starea de obiect înrobind-o. aducându-o la starea de sclavie

Căci ce poate fi acel om rob de patima beției, sau a lăcomiei, sau a furtului sau a minciunii? El nu mai trăiește așa cum l-a creat Dumnezeu, pentru a-și împlini destinul pentru care a fost creat, să ajungă la comuniune cu Dumnezeu. Un astfel de om, des botezat, uns cu Sfântul Mir și cuminecat cu Sfintele Taine, membru al Bisericii Lui. nu urcă pe

scara desăvârșirii spre "măsura vârstei deplinătății lui Hristos "(Efeseni 4.13). ci a căzut de pe această scară perturbând moralitatea relațiilor sale cu Dumnezeu, cu Biserica, al cărui mădular este, cu semenii, frații săi întru Hristos și cu sine însuși.

Starea sufletească a unui astfel de creștin este o stare anormală, o stare existențială care se cere restabilită, restaurată, înnoită. Și acest lucru este posibil. De aici și marea bucurie pe care o poate încerca fiecare creștin atunci când a căzut. Într-o asemenea stare creștinul este chinuit de glasul conștiinței, care îl mustră de răul pe care l-a săvârșit, care-l tulbură, îl zdruncină, îl neliniștește. De aceea caută să iasă din starea în care se alia. dar constată că n-o poate face sensur.

Caută să stea de vorbă cu cei apropiați lui. cu prietenii, colegii, părinții chiar, clar în final are o experiență amară că împărtășirea suferinței sale, prietenului sau unui cunoscut nu-l poate scoate din suferința lui. nu-l pot elibera din sclavia propriilor sale patimi. Pentru astfel de situații nu există decât o singură posibilitate și anume aceea lăsată oamenilor. Bisericii Sale, de însuși Iisus Hristos Fiul lui Dumnezeu întrupat - Mărturisiri

Răul sub toate formele lui - păcatele - a fost înfrânt pentru totdeauna de Hristos care a înnoit firea omenească dăruindu-i puterea de a rezista oricărei tentații a răului: Harul dumnezeiesc împărtășit în Biserică prin Sfintele Taine. Aceasta nu înseamnă că și noi rezistăm oricărei tentații. De multe ori cădem sub povara lor. De aceea Sfântul Ioan spune: "Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este în noi. Dacă mărturisim păcatele noastre. El este credincios și drept ca să ne ierte păcatele și să ne curătească de toate nedreptatea . Dacă zicem că n-am păcătuit îl facem mincinos și adevărul Lui nu este întru noi" (Ioan cap. 8).

Creștinul fiind mădular al Bisericii prin încorporarea sa în Hristos, are obligația să trăiască ca mădular viu al lui Hristos. în Trupul Său - Biserica, și să contribuie împreună la zidirea Trupului lui Hristos în dragoste (Efeseni 4, 15)³⁰

³⁰ N. Chițescu, *Răscumpărarea în Sfânta Scriptură și în scrierile Sfinților Părinți*, București, 1937, p 2-12.

Atunci când nu contribuie la zidirea Trupului lui Hristos în dragoste creștinul săvârșește păcatul . Dar starea în care se află el nu este o stare fatalistă, nu este pecetluită odată pentru totdeauna el poate veni la preotul duhovnic în Biserică și aici își poate mărturisi păcatele și implicit prin aceasta dacă dorește sincer acest lucru este restaurat iarăși în demnitatea de fiu iubit al Părintelui ceresc refăcând comuniunea ruptă sau slăbită cu Iisus Hristos în cadrul Trupului Său tainic - Biserica dar pentru aceasta se cere din partea fiecăruia dintre noi o sinceră cunoaștere de noi înșine, o părere de rău pentru viața dusă la distanță de Dumnezeu și de semenii noștri mărturisirea acestei stări preotului duhovnic care în numele lui Iisus Hristos ascultă mărturisirea și hotărârea fermă de a nu mai merge pe același drum al răutății, al depărtării de Dumnezeu, ci de acum înainte adică din momentul spovedaniei de a merge pe calea adevărului lui Iisus Hristos. pe calea luminii, vieții și iubirii.

În urma unei spovedanii adevărate se sălășluiește în sufletele noastre pacea lui Iisus Hristos care înseamnă pace cu Dumnezeu, pace cu semenii noștri și pace cu noi înșine . în urma spovedaniei suntem ușurați de povara răutăților de tot felul pe care îe-am comis și la pacea și liniștea așternută peste sufletul nostru, se adaugă bucuria restaurării cu Iisus Hristos. Pe bună dreptate spovedania a fost numită "al doilea Botez".

Sfântul Ioan Gură de Aur arătând puterea pocăinței zice: "Pocăința posedă o mare putere, ea poate să elibereze pe cel botezat care a păcătuit mult de greutatea greșelilor sale și să restabilească siguranța pe cel care era în pericol chiar dacă el coborâse până în adâncul răutății". Iar pe cel care se căieste el îl încurajează: "De fiecare dată când tu cazi înaintea adunării ridică-te. Astlel de fiecare dată când tu păcătuiești. pocăiește-te de păcatul tău; nu deznădăjdui de tine însuși chiar dacă tu păcătuiești a doua oară, pocăiește-te a doua oară". Și de câte ori va fi nevoie ...

Trebuie precizat că pocăința sau mărturisirea păcatelor tace numai începutul. De aici înainte trebuie să facem pe tot parcursul vieții fapte vrednice de pocăință (Luca 3. 8). Aceste cuvinte au o putere

binefăcătoare în toată vremea pentru fiecare păcătos care se căieste. Noi creștinii suntem datori să prelungim calea începută prin Taina Pocăinței: să facem roade vrednice de aceste clipe sfinte , pentru că pocăința adevărată înseamnă îndreptare hotărâtă și înnoire a întregii noastre vieți greșite. Din mărturisirea păcatelor noastre trebuie să răsară simțiri, dorințe și fapte potrivite cu ea Taina Pocăinței ne indică drept normă de viață, viața Mântuitorului începând de la Botezul în Iordan și până la învierea Sa. Chipul lui Iisus Hristos trebuie să-l lăsăm să strălucească în noi mai mult în viața noastră.

Nu vă învârtosiți deci inimile voastre, ci cu vitejie creștinească lepădați lucrurile întinericului, adică nedreptatea, jafurile, clevetirile, ura, vrajba, desfrânarea și toate necurățiile și vă îmbrăcați cu armele luminii, cu credința, cu nădejdea, cu dragostea, cu frica lui Dumnezeu, cu cucernicia și cu smerenia, pentru ca să supuneți cu acestea pe dușmanul vostru, pe diavolul și patimile cele rele care strică sufletul, și să vă faceți moștenitorii împărăției cerului, căreia vă învredniciți toți cu darul și cu mila lui Dumnezeu³¹.

Cap. IV

TAINA SPOVEDANIEI ASTĂZI

Este bine să ne spovedim des și bine, pentru că nu știm niciodată în ce moment ne cheamă Dumnezeu și în ceea ce vom fi găsiți în aceea vom fi judecați.

“Acum, zice Domnul... întoarceți-vă la mine din toată inima voastră cu postiri, cu plâns și cu tânguire. Sfâșiați inimile și nu hainele voastre și întoarceți-vă către Domnul Dumnezeul nostru, căci El e milostiv și îndurată, încet la mânie și mult milostiv și îi pare rău de răul de care la trimis asupra noastră”(Ioil 2,12-13).

³¹ Pr. Petre Vintilescu, *Poziția Preotului ca îndrumător spiritual în cadrul tainei spovedaniei*, în "Spovedania și duhovnicia". Editura Episcopiei Ortodoxe Alba 1995, pag 26;

Așadar bine e să ne spovedim des. Berzele au obicei să nu se mai ducă acolo unde li s-au stricat cuiburile. Diavolii fug de la cel ce se mărturisește des și bine pentru că mărturisirea, pocăința, presupune nu numai o enumerare a păcatelor ci și o răscolire lăuntrică, o schimbare a felului de a gândi, de a simți și de a trăi. Păcatul nu e doar o încălcare a unor interdicții concretizate în porunci, ci e o realitate metafizică, spirituală legată de omul nostrul lăuntric. “Din inimă ies, spune Mântuitorul, gândurile rele, uciderile, adulterele, desfrânările, furtişagurile, mărturiile mincinoase, hulele”(Matei 15,19).

Unui bătrân îmbunătățit i-au mărturisit însăși diavolii că au puține șanse cu cei ce se mărturisesc des și bine; asupra celor ce nu se spovedesc la timp au o mult mai mare înrâurire, pentru că “oricine săvârșește păcatul e rob păcatului” (Ioan 8,34) și se vede ce putere teribilă au patimile care-l înlănțuiesc pe om. În vremurile bune ucenicii își mărturiseau zilnic gândurile și frământările lor. Sfântul Nicodim Aghioritul face acest apel la deasa mărturisire și față de înaltele fețe bisericești: “am zis să se mărturisească des și prea cinstiții patriarhi și ceilalți arhierei, duhovnicii preoți, ca să stric obiceiul cel rău ce se ține în multe locuri, ca să nu se mărturisească aceste sfinte fețe”. Doctorii când se îmbolnăvesc au trebuință de alți medici.

A te spovedi doar în postul mare, și atunci în grabă și superficial este semn de slabă preocupare duhovnicească de superficialitate religioasă. Nici chiar în răstimpul celor patru posturi de peste an nu este suficientă spovedania lunară, iar pentru cei râvnitori și pentru călugări săptămânală. O spovedanie deasă și superficială însă nu rezolvă mare lucru. Multe sunt exigențele unei spovedanii bune. Amintim doar câteva calități pe care ar trebui să le aibă o spovedanie: Să fie simplă și scurtă, să nu spui cuvinte deșarte, povestiri și basme după cum fac unele femei cele nepricepute, ci numai cele trebuincioase;

Smerită, să te cunoști că ești păcătos și ticălos, și să nu te mândrești și să ai chip și cuvinte smerite; Adevărată, fără minciună și pricinuală nici să spui mai puține decât ai făcut nici mai multe ci numai câte cunoști și pentru câte te mustră cugetul fără vreo pricinuire, adică

să nu zici: diavolul m-a îndemnat și am păcătuit, sau cutare om a fost pricina, după cum zic unii nepricepuți, ca să ușureze greutatea păcatului lor, care pricinuire îi fac să se întoarcă neiertăți. Pentru aceasta e de trebuință, după cum zice David: “mărturisi-voi asupra mea, fărădelegea mea Domnului”, să te osândești pe tine însuți, că tu ai fost pricina și tu ai păcătuit, iar nu altcineva. Că deși poate diavolul sau altcineva să te îndemne spre păcat, însă să te silească nu poate, că în voința ta este să-l faci sau nu. Cu cât te osândești pe tine însuți la acel divan duhovnicesc cu atâta te vei îndrepta în ceruri; că numai la judecățile din afară te folosesc pricinile, iar aici cu cât faci pricinuire, cu atât mai des te osândești;

Trebuie să fie grabnică, adică cum ai păcătuit să alergi la duhovnic precum faci cu rana trupescă; Să fie lămurită prin cuvinte înțelepte și așezate, atât cel ce se pocăiește cât și duhovnicul să fie priceput să cerceteze cu iscusință și mai cu seamă pe femeii cu cuvinte și ținută cuvincioasă;

Să fie cu rușine adică să te cucerești și să te rușinezi că ai mâhnit pe Dumnezeu și că ai vătămat sufletul său și pe aproapele său. Precum vameșul nu îndrăznește să se uite la cer așa și tu să te rușinezi ca să afli milă de la Dumnezeu pentru că rușinea e o parte a pocăinței; Întreagă și nescurtată adică să nu ascunzi nimica ca să spui la alt preot, căci acesta este furt de cele sfinte afară că ai uitat o mică greșeală fiindcă fărădelegile mari nu se uită;

Tainică, în loc ascuns, să nu audă altcineva căci cine va destăinui fapta altuia păcătuiește greu și este dator să nu spună nimănui de i-ar tăia și capul. Precum duhovnicul nu poate să vădească păcatele cuiva chiar de l-ar ocări cel ce s-ar mărturisi sau și pagubă mare de i-ar face, să aibă taină ascunsă; Tânguitoare, cu lacrimi și întristare a inimi, să urăști păcatul, hotărând în mintea ta să nu-l mai faci, că dacă nu ai socotință și voință statornică să nu mai păcătuiești și să fugi de locul și fața cu care ai căzut, nu este adevărată pocăința, nici nu ești iertat. De pildă: dacă ai curvit cu o femeie din casa ta să o gonești să nu te mai duci să o întâlnești. Dacă ai hulit la joc să nu mai joci. Dacă cunoști mai înainte că

ai să te îmbeți la ospăț, unde ești chemat, să nu te duci căci beția e ca și curvia. Dacă ți lucru străin să-l dai înapoi. Dacă ți-a greșit cineva să-l ierți din toată inima ta și alte asemenea. Iar de te afli prins întruna din acestea se vede că nu e adevărată pocăința ta și nu trebuie să te ierte duhovnicul;

Trebuie să fi gata la primirea canonului adică să ai mintea limpede să faci canonul pe care ți la dat doctorul, fără de lenevire cât vei putea mai curînd. Deci, să ia aminte fiecare cu încredere în această pricină de nevoie să nu se păgubească, socotind că este mărturisit și să nu fie. Căci dacă ai uitat vreun păcat de moarte din nepăsarea ta nu ești desăvârșit iertat.

Înainte de a ne spovedi pe lângă rugăciune și post trebuie să facem un examen de conștiință. În liniștea serii sau într-un ceas tihnit de peste zi, fiind numai noi și Dumnezeu, vom lua o coală de hârtie pe care după spovedanie o vom distruge, și ascultînd tainic glasul conștiinței vom nota răspunsul la următoarele întrebări:

Când te-ai spovedit ultima dată?

Ți-ai îndeplinit canonul?

Te-ai împăcat cu toată lumea?

Te-ai pregătit pentru spovedanie, pentru împărtășanie, cum?

Te-ai îndoit de existența lui Dumnezeu?

Îl iubești pe Dumnezeu?

Te gândești la mântuire, moarte, judecată, rai, iad?

Cinstești pe Maica Dumnului și pe Sfinți?

Cinstești Biserica?

Te rogi? Când și cum?

Postești, faci abstenență în zilele oprite?

Ai păcătuț cu gîndul că Dumnezeu e bun și te iartă?

Ți-ai pierdut cumva nădejdea în Dumnezeu? Ai cumva gînd de sinucidere?

Te-ai împotrivit adevărurilor de credință propovăduite de Biserică?

Ai avut legătură cu sectanții?

Ai citit cărți eretice stricătoare de suflet?

Ai gânduri străine în timpul rugăciunii?
Ai iubit, slujit, pe alții mai mult de cât pe Dumnezeu?
Te-ai lepădat, te-ai rușinat să-l mărturisești pe Dumnezeu?
L-ai invidiat pe fratele tău pentru darul ce i l-a dat Dumnezeu?
Ai fost la ghicitori, vrăjitori, prăvilari?
Ai crezut în reîncarnare, strigoi etc.?
Ai înjurat de Dumnezeu și de cele sfinte, ai hulit?
Alte înjurături, blesteme?
Ai glumit pe seama celor sfinte, le-ai necinstit?
Ai fost duminica și-n sărbători la Liturghie, ai lucrat?
Ai fost, mândru, neatent, fără reculegere, ai vorbit în Biserică?
Ai făcut lectură religioasă din Biblie sau alte cărți?
Ai împiedicat pe cineva să nu meargă la Biserică?
Te rogi la masă?
Îi cinstești pe părinți?
Te rogi pentru morți?
Îi cinstești pe bătrâni?
Îți crești copii în frică de Dumnezeu?
Faci deosebire între ei?
Preot fiind te îngrijești de mântuirea credincioșilor tăi?
Cum te porți cu soția (soțul)?
Ai ucis, ai făcut avort, ai ajutat să se facă avort?
Ai ucis sufletește?
Ai făcut desfrânare, preadesfrânare, divorț?
Ai citit cărți imorale? Ai vizionat filme și casete pornografice?
Ai furat, ai restituit lucrurile furate?
Le-ai tăinuit, ai înșelat?
Ai mințit?
Ai depus mărturie mincinoasă?
Te-ai mândrit? Te-ai trufit? Te-ai lepădat?
Ai dat milostenie?
Ai pismuit?
Ai bârfit?

Te-ai îmbuibat?
Ai vicii?
Te-ai mâniat?
Te-ai răzbunat?
Ai fost leneș?
Ai îndemnat sau ajutat pe alții la păcat?
Ai ajutat, cercetat pe bolnavi?
Ai asuprit cumva pe văduve și orfani?
Ți-ai plătit lucrătorii?
Ai milă sufletească?
Te-ai judecat, ai lovit, ai pârât?
Dacă la alte spovedanii ai lăsat păcate nespuse?
Te-ai împărtășit cu nevrednicie?
Te lupți să fii creștin bun?
Îți pare rău de greșelile pe care le-ai făcut?
Dorești să te împărtășești?
Ce-ți mai aduci aminte?
Făgăduiești să te străduiești a te îndrepta?

Prin nici o altă taină, preotul nu este situat atât de precis în poziția și funcția de părinte al întregii familii pe care o reprezintă obștea sau parohia pe care o conduce și prin nici una nu se impun datorii mai directe și mai multiple decât prin administrarea spovedaniei.

Ca săvârșitor al spovedaniei, preotul trebuie să fie în permanență și primul judecător al credincioșilor săi și în același timp judecătorul religios cel mai înalt de la care nu se poate face nici apel și nici recurs, pentru că ceea ce leagă sau dezleagă el nu poate schimba nici un alt judecător bisericesc dintr-o treaptă mai înaltă și nici măcar vreun sinod ecumenic.

Cu aceste multiple posibilități pe care i le oferă spovedania, precum și cu îndatoririle pe care le impune administrarea ei se înțelege că preotul își dovedește vrednicia sau nevrednicia pentru slujirea la care este chemat mai întâi, și în mod principal, prin felul în care înțelegem

importanța spovedaniei și prin felul în care dovedește că i-a înțeles importanța. El poate dovedi aceeași vrednicie sau nevrednicie și pentru viața comună a necredincioșilor, tot în măsura în care înțelege importanța spovedaniei și în măsura vredniciei cu care o folosește în lucrarea de îndrumare și de conducere a credincioșilor, căci nici o altă Sfântă Taină nu oferă prilejuri mai potrivite pentru o lucrare cuprinzătoare și permanentă de îndrumare a vieții credincioșilor nu numai în treburile religioase ci și în treburile morale și obștești.

Datorită poziției centrale și importanței deosebite pe care o are spovedania atât în lucrarea sau slujirea preotească, cât și în viața credincioșilor, se poate spune că starea religioasă morală, precum și bunăstarea sub alte raporturi a unei obști sau a unei parohii depinde în mod principal de felul în care păstorul administrează spovedania. Acest lucru este atât de adevărat încât dacă în vreo localitate sau în vreo parohie se constată o stare de decădere sau de descompunere sub toate raporturile, ea constituie semnul precis al nevredniciei duhovnicești sau al nepriceperii duhovnicești, a preotului care o păstorește. Și invers. După aceste considerații generale, în legătură cu spovedania, se poate înțelege mai ușor de ce pentru reglementarea administrării acestei Sfinte Taine, încă din vremuri vechi s-au impus numeroase rânduieli, care au fost amplificate cu timpul și au ajuns să constituie un fel de cod al preotului.

Să vedem pe cele mai importante dintre ele:

săvârșitorii spovedaniei sunt episcopii și preoții hirotoniți în mod valid. Se înțelege deci că nu și episcopii sau preoții eretici.

În privința calității acestora de a administra spovedania avem atât mărturia Sfintei Scripturi cât și a Sfintei Tradiții. Întrucât lucrarea ce se săvârșește prin spovedanie are importanță cu totul deosebită, ea resfrângându-se în mod pozitiv sau negativ și asupra vieții nereligioase sau – în genere – asupra vieții sociale a credincioșilor, este de folos a aminti că puterea sau însușirea necesară pentru administrarea acestei Sfinte Taine a fost dată sfinților apostoli de către însuși Mântuitorul, care a și definit-o într-un mod cum nu se poate mai precis, cu prilejul chemării

sfinților apostoli la slujirea acestei Sfinte Taine și a înzestrării lor cu puterea trebuitoare în acest scop. Iată cum le-a grăit Mântuitorul sfinților săi apostoli cu acest prilej: “Oricâte veți lega pe pământ, vor fi legate și în cer, și oricâte veți dezlega pe pământ vor fi dezlegate și în cer” (Matei 18,18) sau într-un chip mai grăitor: “Luați Duh Sfânt cărora le veți ierta păcatele, iertate vor fi și cărora le veți ține, ținute vor fi” (Ioan 20,22-23).

Înzestrându-i pe apostoli prin lucrarea Sfântului Duh cu puterea de a lega și a dezlega păcatele pământenilor, aceștia au transmis aceiași putere și episcopilor și preoților pe care i-au investit.

În virtutea acestei puteri, atât preoții cât și episcopii, au devenit judecători permanenți și cei mai apropiați și calificați ai comportării religioase și morale a credincioșilor. Ei au dobândit, mai ales prin executarea acestei puteri, o poziție asemănătoare cu judecătorii poporului din vechiul testament și cu judecătorii din viața civilă de atunci; de pe o astfel de poziție lucrarea lor a devenit și mai eficace, și mai rodnică decât de pe poziția preoțească propriu zisă, fie că aceasta constă în slujirea de arhiereu, fie că ea constă numai în cea de preot.

Cât de mare și-au dobândit cu deosebiere episcopii prin administrare obișnuită și cu măiestrie a spovedaniei, se vede și prin faptul că încă de la începutul lui Constantin cel Mare, chiar înainte de sinodul I, adică de prin anii 321-323, episcopii au dobândit dreptul de a judeca și anumite chestii nebisericești, care până atunci erau exclusiv de competența instanțelor sau judecătoriilor de stat.

La început, atât episcopii cât și preoții prin însuși actul hirotoniei, dobândeau calitatea sau starea harică pe baza căruia și prin putere puteau administra Taina Spovedaniei. Această stare a durat până târziu când au început a fi hirotoniți în treapta de preoți și persoane sub vârsta de 30 de ani, precum și unele care nu corespundeau întrutotul pentru întreaga lucrare la care erau îndatorați ca preoți. De aceea s-a introdus o nouă rânduială și anume de a nu li se permite tuturor preoților să administreze spovedania îndată după hirotonie, ci numai după trecerea unui timp oarecare, necesar pentru formarea corespunzătoare și pentru maturizarea celor prea tineri, ca astfel dobândind experiența și ajungând

la o conștiință superioară a misiunii preoțești, să poată administra în mod corespunzător Taina Spovedaniei³².

De fapt ei aveau starea harică, în baza căreia puteau administra Taina Spovedaniei, iar administrarea ei reclamă cunoștințe și însușiri deosebite și experiență, preoții socotiți necorespunzători pentru a administra au fost și mai sunt și astăzi opriți de la săvârșirea acestei Sfinte Taine. Când se socotește după aprecierea episcopului, că preotul, oprit de la săvârșirea spovedaniei, a ajuns la maturitatea necesară pentru administrarea ei, i se ridică această opreliște și i se conferă dreptul de a o administra, folosindu-se în acest scop de o ierugie specială numită „Duhovnicia” sau „Facerea duhovnicului”³³.

Din cele spuse, se vede că duhovnicia nu este o Taină aparte, prin care celui ce i se oferă i s-ar da un har prin care s-ar completa harul primit prin Sfânta Taină a hirotoniei într-un preot și l-ar face astfel apt să administreze spovedania, de la care fusese oprit până aici. Așadar duhovnicia nu este o altă hirotonie și nici o completare a hirotoniei propriu zise, ci este numai o hirotesie.

Cu privire la episcopi, nu se amintește și nu s-a practicat o rânduială asemănătoare, deoarece la instituirea în treapta de episcop s-a observat întotdeauna condiția de vârstă stabilită cu timpul la minimum de treizeci de ani și anume în mod special s-a admis și câte o hirotonie în această treaptă și sub vârsta de 30 de ani. Cum la vârsta de treizeci de ani slujitorul bisericesc era socotit deplin matur și suficient de bine format, nu s-a mai simțit nevoia ca el să fie oprit temporar de la administrarea spovedaniei, în scopul de a i se da posibilitatea și răgazul necesar spre a se forma mai bine.

Astfel, se înțelege că administrarea spovedaniei din partea unui preot care nu a primit hirotesie într-un duhovnic își produce efectele sale harice în chip deplin, dar întrucât acest lucru nu este îngăduit după rânduiala tradițională a Bisericii, cel ce încalcă rânduiala în cauză, e supus pedepselor canonice. Excepții se admit, însă, în cazuri de forță

³² Pr. Eugen Drăgoi, *Îndrumarul Duhovnicului*, Editura Episcopia Dunării de Jos, Galați 2000, pag 101

³³ Ibidem, pag 102

majoră, adică în cazul când nu există preot duhovnic și cineva se află în primejdie de moarte, precum și în alte cazuri la stăruința credincioșilor care sunt îndreptățiți să ceară a li se administra această Sfântă Taină, atunci când le-o cere conștiința lor.

Un loc aparte în săvârșirea spovedaniei l-au avut în vechime așa numiții preoți penitenciari, care erau preoți împuterniciți de episcop să administreze pocăința în cazuri deosebite, și mai grele, precum și să împace la liturghie, public, anumite categorii de penitenți, primindu-i în Biserică (canonul 43; VIII ecumenic, și 1 Cartagina).

Primitorul acestei taine este orice creștin care își simte conștiința încărcată de păcat; dar și cel ce știe că nu are păcate trebuie să se mărturisească, precum ne învață Sfântul Ioan Evanghelistul: „Dacă zicem că nu avem păcat, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi. Dacă mărturisim păcatele noastre El este credincios și drept, că să ne ierte păcatele și să ne curățească pe noi de toată nedreptatea” (I Ioan 1, 8-9).

Duhovnicul trebuie să dea asistență sufletească la toți cei ce se apropie de dânsul, care sunt creștini în legea ortodoxă răsăriteană, pentru toate vârstele. Vârsta celor, ce se spovedesc, a fost apreciată foarte diferit de Sfinții Părinți și de canoane. Rânduielele vechi apreciază vârsta de 12 ani la băieți și 14 ani la fete; însă aceleași rânduieli spun mai pe urmă, că Dumnezeu nu socotește pe cei ce fac păcate după cum e mintea și înțelepciunea omului. Prin urmare, vârsta de spovedanie începe cu anii la care începe responsabilitatea omului de păcate, adică atunci când începe să aibă putere de discernământ. Copiii pot face preocuparea duhovnicului începând cu vârsta de 7 ani. Chiar Timotei al Alexandriei, prin canonul I socotește începutul puterii de discernământ cam pe la 7 ani.

Primitorul care voiește să pășească fără greșală pe drumul liniștirii cu Domnul, trebuie să aleagă, înainte de toate împreună cu lepădarea de toate, ascultarea desăvârșită.

Înainte de toate, alege-ți, după lepădarea deplină, potrivit cuvântului sfânt, ascultarea neprefăcută și desăvârșită adică caută cu

toată silința să afli un povățuitor și un dascăl neamăgitor. Să fie neamăgitor prin mărturia ce are pentru cele ce le spune în Sfintele Scripturi și să arate că e purtător de Duh, prin viețuirea care consună cu cuvintele. Să fie, înalt la înțelegere, smerit la cugetare și blând în toate purtările. Să pună cuvintele predaniei dumnezeiești, ca un învățator asemenea lui Hristos. Iar aflându-l pe acesta și lipindu-te cu toată ființa de el ca un fiu iubitor de părintele adevărat, rămâi întreg în atârnare de poruncile lui, socotindu-l ca pe Hristos însuși, ca unul ce privește la Acela și nu la om, alungând departe de tine toată necredința și toată îndoiala ca și toată părerea de sine și plăcerea voinței tale. Și mergi pe urmele dascălului, cu simplitate și fără ispitire, făcându-ți conștiința ca o oglindă care arată în sine o limpezime deplină, pe povățuitorul, prin ascultare desăvârșită și fără alegere a lui.

Când vei găsi un duhovnic bun, să nu te mai duci la altul. De pildă: te spovedești la unul de mai multe ori, pe urmă fiindcă ai căzut iarăși în același păcat, te rușinezi de duhovnicul cel dintâi și te duci la altul ca să primești mai puțină rușine, sau un canon mai ușor, atunci să știi că această mărturisire nu te folosește ci ești neîndreptat dacă nu te duci la cel dintâi să îi spui păcatul.

Prezentăm în mod special Taina Spovedaniei (a *Mărturisirii* sau a *Pocăinței*), pentru că reprezintă *cel mai eficient mijloc de catehizare individuală*, fiind Taina prin care omul se reînnoiește³⁴, prin ea refăcându-se, practic, legătura harică a omului cu Dumnezeu. Pe bună dreptate, această Sfântă Taină a fost privită mereu ca un „bun prilej de pastorație individuală”³⁵, sau, altfel formulat, ca un „principal mijloc de pastorație”³⁶, pentru că ea oferă un ambiant cu totul deosebit desfășurării acestui tip de misiune. În scaunul spovedaniei preotul sau episcopul nu este numai un administrator sacramental, ci și „un învățator, pedagog și îndrumător al vieții credincioșilor”. Pe lângă scopul

³⁴ Pr. Drd. Viorel Sava, *Preotul duhovnic și Taina Spovedaniei*, în „Teologie și Viață”, anul III (LXIX), serie nouă, nr. 1-3, 1993, p. 25.

³⁵ Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică* - vol. I, Galați, Editura Episcopiei Dunării de Jos, 1996, p. 165.

³⁶ Pr. Prof. Ion Buga, *Pastorală - calea preotului*, București, Editura Sf. Gheorghe Vechi, 1999, p. 171.

principal al Pocăinței, *iertarea păcatelor*³⁷, preotul duhovnic trebuie să urmărească îndeaproape și prilejul de a-i învăța pe credincioși adevărurile de credință și de a le îndruma viața pe căile adevăratei trăiri creștine. Acest moment este oportun în acest scop, datorită stării sufletești speciale a penitenților, care „atunci sunt mai dispuși să primească sfatul înțelept al duhovnicului, al cărui cuvânt cade cu greutate”³⁸. Iată, așadar, cum Spovedania poate deveni o cale fericită de pastorație, de îndrumare a sufletelor spre mântuire, atât prin iertarea păcatelor, acordată în cadrul ei, cât și prin discuțiile ce au loc pentru lămurirea unor acte de credință, dar și pentru rezolvarea unor probleme ce țin de viața zilnică a oamenilor, de greutățile și încercările lor. Un câștig real în conducerea pastorală a colectivității este chiar condiționat de ceea ce s-a putut obține prin îndrumarea și conducerea sufletească a fiecărui enoriaș în parte³⁹. La ceasul mărturisirii, duhovnicul nu este numai un judecător al moralității credinciosului, ci și un medic căutat pentru vindecarea rănilor lăsate de păcat și în același timp un îndrumător, un călăuzitor spre căile virtuții. El este chemat să lumineze mintea prin lămuriri și prevenții, să îndrume voința prin sfaturi, prin îndemnuri etc.⁴⁰.

Duhovnicul – persoana, însușirile și comportamentul în scaunul Spovedaniei. Înainte de a ne referi la modul de manifestare și atitudinea pe care trebuie să o aibă duhovnicul, vom enumera niște însușiri pe care acesta trebuie să le dețină, pentru a face față acestei grele misiuni, încredințată lui prin hirotonie și hirotesie. Puterea de a lega și dezlega păcatele oamenilor, dată de Mântuitorul Hristos (Mt 18,18), a fost transmisă mai întâi Sfinților Apostoli, care la rândul lor au transmis aceeași putere episcopilor și preoților. În virtutea acestei puteri, atât preoții cât și episcopii au devenit persoanele îndreptățite să administreze Spovedania. La început, atât episcopii cât și preoții, prin însuși actul

³⁷ Pr. Ilarion V. Felea, *Pocăința*, București, Editura Scara, 2000, p. 16.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ Pr. Petre Vintilescu, *Spovedania și Duhovnicia*, Alba-Iulia, Editura Episcopiei Ortodoxe Alba, 1995, p. 33.

⁴⁰ *Ibidem*.

hirotoniei, dobândeau „calitatea sau starea harică, pe baza căreia și prin puterea căreia administra Sfânta Taină a Pocăinței”⁴¹. Această stare a continuat până când au început a fi hirotonite în treapta de prezbiteri și persoane foarte tinere, care nu corespundeau întru totul lucrării la care erau îndatorați ca preoți. A fost nevoie, astfel, de introducerea unei noi rânduieli, anume aceea de „a nu li se permite tuturor preoților să administreze Sf. Taină a Pocăinței, ci numai după trecerea unui timp oarecare, necesar pentru formarea corespunzătoare și pentru maturizarea celor prea tineri”⁴². Starea harică, în baza căreia se poate administra Spovedania, se găsește în fiecare preot hirotonit valid, dar întrucât această Taină are o însemnătate deosebită și administrarea ei cere cunoștințe și însușiri deosebite și mai ales experiență, este necesară o anumită perioadă de timp în care se va clădi maturitatea preotului pentru săvârșirea ei. Pentru conferirea dreptului de a administra această Taină este folosită o ierurgie specială numită „duhovnicie”, sau „facerea duhovnicului”⁴³. Prin această slujbă, care nu este o Taină aparte, se dă „dezlegarea și împuternicirea legală, sau binecuvântarea de a săvârși sau de a administra Sf. Taină a Pocăinței, de la care fusese oprit până atunci”⁴⁴. În cazul episcopilor, nu s-a practicat o astfel de rânduială, deoarece la instituirea în această treaptă, condiția vârstei de 30 de ani era prestabilită. La această vârstă „slujitorul bisericesc era socotit deplin matur și suficient de bine format”⁴⁵, de aceea nu s-a mai simțit nevoia ca el să fie oprit temporar de la săvârșirea acestei Taine.

Din aceste realități se deduce faptul că administrarea Spovedaniei de către un preot care nu a primit hirotesia întru duhovnic își produce efectele sale harice în chip deplin, dar încălcându-se rânduielile tradiționale ale Bisericii. În această situație, e limpede, cel ce încalcă rânduiala este supus pedepselor canonice⁴⁶, *exceptii făcând doar cazurile de forță majoră*. În vechime existau anumiți preoți „penitențieri”, special

⁴¹ Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox, Legislație și administrație bisericească*, vol. II, București, Editura IBMBOR, 1990, p. 42.

⁴² *Ibidem*, p. 43.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Ibidem*.

desemnați de episcop să administreze Spovedania în cazuri deosebite, mai grele, precum și să împace la liturghie, public, anumite categorii de penitenți, primindu-i în Biserică (canonul 43, Sinodul VII ecumenic, canonul 1 Cartagina)⁴⁷.

Învățătura către preotul ce urmează să fie făcut duhovnic⁴⁸ precizează modul cum acesta trebuie să învețe fără sfială pe cei ce vin la el, fiind dator a fi cu adevărat un exemplu pentru credincioși: înfrânat, smerit, lucrător de toată fapta bună, în tot ceasul rugându-se către Dumnezeu ca să-i de-a lui cuvântul înțelegerii și al cunoștinței, ca să poată fi capabil să îndrepte pe cei păstoriți de dânsul. Pe lângă moralitatea, sfințenia și evlavie ce îi sunt cerute, instrucția teologică trebuie să fie nelipsită alături de cunoștințele despre viața mistică. Trebuie, totodată, să fie și un adevărat catehet care să fie capabil să transmită și altora sfaturile, îndrumările, povățuirile pe care trebuie să le acorde penitenților. De aceea, el va trebui să se dovedească în primul rând un credincios adevărat al Mântuitorului Hristos, în care sunt lucrate cele trei virtuți teologice (creința, nădejdea și dragostea), să posede însușirea de bun pedagog creștin, pătruns de Duhul Pedagogului Desăvârșit, Mântuitorul Iisus Hristos; un bun psiholog, călăuzit de virtutea iubirii, iubitor al credincioșilor, un bun dascăl creștin, un educator religios, în adevăratul sens al cuvântului. Însușirea de *catehet* este cerută de rugăciunile din cadrul cultului divin, de Sfintele Taine și de celelalte activități specifice. Moralitatea catehetului este o însușire de căpetenie⁴⁹, care trebuie să fie un stil de viață și nu doar o conformare la anumite principii alese. Ea trebuie să caracterizeze catehetul până în cele mai mici amănunte ale vieții sale. Seninătatea, alături de îngăduința și iubirea creștinească⁵⁰, constituie de asemenea elemente ce fac parte din persoana/personalitatea catehetului. *Seninătatea* este o însușire care presupune multă stăpânire de sine, împăcare cu Dumnezeu, cu conștiința proprie și cu realitățile variate ale acestei lumi, temeinicie în cunoașterea

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ Molitfelnic, București, Editura IBMBOR, 2002, p. 61.

⁴⁹ Pr. Dumitru Călugăr, *Preocupări catehetice*, Sibiu, Seria Didactică, 1944, p. 39-40.

⁵⁰ *Ibidem*, p.46-51.

materialului biblic, optimism etc. etc. Seninătatea catehetului este cea care face ca dialogul ce are loc să fie o participare reală a celor două părți în actul catehetic. Din seninătate rezultă liniștea, calmul, blândețea. Acestora trebuie să li se adauge *vioiciunea de spirit, înțelegerea, răbdarea, îngăduința*. Toate acestea își au izvorul în virtutea creștinească a iubirii, iubirea fiind „coroana tuturor însușirilor unui catehet”⁵¹, pentru că actul catehizării este echivalent cu apostolatul, iar acesta fără dragoste creștinească nu aduce roadă. Catehizarea înseamnă, totodată, jertfelnicie, de asemenea condiționată de dragoste.

În cadrul Spovedaniei, duhovnicul va căuta pe cât îi este posibil ca „deschiderea inimii penitentului să se încadreze în liniile unei pocăințe și dorințe de îndreptare morală”. Mărturisirea trebuie să fie dirijată pe terenul religiozității. În cazul în care acest lucru nu se realizează, spovedania riscă să se transforme într-o simplă discuție, ori „cozerie”, care-și au locul în alt cadru decât al Spovedaniei.

S-a semnalat foarte des în ultima vreme apariția unei confuzii legate de Taina Spovedaniei și raportul ei cu... Psihiatria. Este o greșală enormă a se confunda spovedania înaintea preotului cu vizita la psiholog sau psihiatru pentru că sunt domenii total diferite⁵². În timp ce Spovedania este una dintre Tainele Bisericii și, ca toate Tainele, aduce în sufletul credincioșilor harul lui Dumnezeu, Psihiatria aparține științelor omenești, alături de celelalte discipline înrudite cu ea. Scopul esențial al Mărturisirii este izbăvirea de păcate, prin iertarea și asistența religioasă acordate în cadrul ei de către persoana avizată - preotul duhovnic. Știința psihiatrică își aduce aportul în situațiile de tulburări și suferințe psihice. În Taina Spovedaniei, credinciosul, cu harul lui Dumnezeu, dobândește cunoaștere de sine, identificându-și patimile care-l despart de Dumnezeu, duhovnicul (*asistat de Duhul Sfânt*) având rolul de a cerceta adâncurile inimii, discernându-i patimile celui ce se spovedește. Acesta este pus în față cu sinele său real, duhovnicul explicându-i boala fără a-l traumatiza⁵³. Ca administratori ai tainelor lui Dumnezeu, duhovnicul

⁵¹ *Ibidem*, p. 50.

⁵² Arhim. Atanasie Anastasiou, *Spovedania - îndrumar*, (Traducere din limba greacă de Pr. Șerban Tica), București, Editura Sophia, 2004, p. 108.

⁵³ *Ibidem*, p. 109.

trebuie să fie nu psiholog, ci psiho-anatomist, anatomist al patimilor, chemat să discearnă ceea ce ține de suflet de ceea ce ține de psihologic, duhovnicescul de rațional, experiența duhovnicească autentică de cea sentimentalistă sau bolnăvicioasă, simpla remușcare de adevărata pocăință, prezența în spovedanie de o efemeră nevoie sau satisfacere a vreunei temeri etc.⁵⁴

Psihanaliza, ca metodă psihoterapeutică, deși se preocupă de cauzele traumatismelor interioare, totuși are o carență majoră: *nu poate da iertarea păcatelor și nici nu poate vărsa harul lui Dumnezeu în sufletul celui bolnav*. Pe lângă acestea, nu intră în competențele sale a discerne dacă o anumită stare interioară, sau o exprimare sau acțiune, este păcătoasă sau nu și nici nu este în stare a găsi moduri de eliberare de patimi. Totuși, știința psihiatrică poate ajuta adesea cu mijloacele ei, intervenind cu discernământ și cunoscându-și exact limitele și competențele, pentru soluționarea tulburărilor de funcționare a gândirii, a voinței, a sentimentelor⁵⁵. Iar spovedania nu trebuie însă a se reduce numai la declararea păcatelor comise prin fapte. Penitentul trebuie condus spre o examinare și „mărturisire a păcatelor vieții lăuntrice”. Duhovnicul este dator să conștientizeze faptul că mărturisirea păcatelor reprezintă pentru penitent un moment psihologic în care sensibilitatea este cu totul particulară, specifică și delicată.⁵⁶

Referitor la **problematica întrebărilor** adresate în cadrul Spovedaniei, trebuie precizat faptul că într-o adevărată mărturisire interogația trebuie să ocupe locul al doilea, adică un loc secundar față de mărturisirea de bunăvoie, care rămâne regula⁵⁷. Există, totuși, o adevărată *artă de a întreba*, pentru ca o întrebare să fie într-adevăr „cheia” care să descuie sufletul omului, în tot ce are el mai pecetluit, mai ascuns și mai delicat în egoismul său. S-au formulat și câteva reguli în materie de întrebări⁵⁸:

⁵⁴ Moise Monahul, *Mesajul Sfântului Munte*, Editura Tinos, 1988, p. 104-105, (apud. *Ibidem*, nota 77, p. 109)

⁵⁵ *Ibidem*, p. 110 – 111.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 80-81.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 83.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 101- 102.

- excluderea oricărui element ce ar da de bănuit că maschează curiozitatea personală a duhovnicului;
- fixarea în minte a unui plan, a unei scheme de întrebări, o ordine de întrebări;
- asigurarea, prin intermediul întrebărilor, de credința corectă a penitentului, în legătură cu adevărurile fundamentale cuprinse în Simbolul Credinței, cu privire la Sfânta Treime, dogma Întrupării, a mântuirii etc.

Datorită celei din urmă reguli, duhovnicul are obligația unei catehizări sumare a penitentului⁵⁹ în scaunul spovedaniei, chiar de la început. Numai după ce această parte este lămurită (corectitudinea credinței) se intră în confesiunea propriu-zisă. Aceste lucruri însă se vor aplica penitenților care vin pentru prima oară la spovedanie, iar pe parcursul spovedaniilor ulterioare se va verifica însușirea adevărurilor de credință pe care le-au primit în cadrul predicilor sau a catehezelor colective, fără să se facă din Taina Spovedaniei un scop pentru acestea.

Comportamentul duhovnicului în cadrul spovedaniei trebuie să fie caracterizat prin „privirea blândă, tonul îmbietor și vorba dulce”⁶⁰, acestea înlăturând orice urmă de îndoială, inspirând încredere și captând bunăvoința credinciosului de a-și deschide sufletul. Diversitatea și complexitatea caracterelor și categoriilor de oameni cu care intră în contact îl determină pe duhovnic „să-i trateze pe fiecare în unicitatea și individualitatea persoanei lor, ținând cont de temperament, condiția socială și starea lor religios-morală”⁶¹. De aceea și sfaturile, îndrumările, epitiimiile care vor fi indicate de către duhovnic vor fi date „în raport proporțional cu gradul de căință, de conștiință a vinei, de deosebire a răului de bine, de sensibilitate la adevăr și frumusețe a vieții în Hristos”⁶². Duhovnicul va trebui să indice „cele mai utile sfaturi și cele mai prețioase îndemnuri referitoare la modalitățile de prevenire,

⁵⁹ *Ibidem*, p. 102-103.

⁶⁰ Arhim. Lect. Dr. Vasile Miron, *Taina Spovedaniei, mijloc de pastorație individuală și piatră de hotar în îndreptarea sufletească a credinciosului*, în „Studii Teologice”, anul LVI, seria a II- a, nr. 3-4, 2004, p.70.

⁶¹ *Ibidem*, p. 73.

⁶² Pr. Prof. Constantin Galeriu, *Taina Mărturisirii*, în rev. „Ortodoxia”, anul XXXI, nr. 3-4, 1979, p. 495.

înlăturare și vindecare a patimilor, pentru a-i normaliza (penitentului n.n.) stilul de viață și a-l pune în deplin acord cu viața lui Hristos”.

Canonul 102 al Sinodului V-VI Ecumenic de la Constantinopol din anul 691- 692 (numit *Trulan* sau *Quinisext*) este de o importanță deosebită pentru îndrumarea duhovnicilor care sunt povățuiți să procedeze „cu înțelepciune față de păcătoși și cu măiestrie asemănătoare aceleia pe care o folosesc medicii în tratarea bolnavilor. Redăm, în cele urmează, conținutul acestui canon care evidențiază importanța pe care trebuie să o acorde duhovnicii în administrarea Spovedaniei, având și un titlu sugestiv: „Măiestria Duhovnicului”⁶³: *Se cade ca cei ce au primit de la Dumnezeu puterea de a lega și dezlega să cerceteze felul (calitatea) păcatului și aplicarea spre întoarcere a celui ce a păcătuit și, astfel, să aducă bolii vindecarea potrivită, ca nu cumva, folosindu-le pe amândouă fără măsură, să greșească în privința izbăvirii celui încărcat (suferind). Căci nu este simplă boala păcatului, ci felurită și în multe chipuri, și născătoare de multe vlăstare ale stricăciunii, din care răul se revarsă din plin și merge înainte până s-ar opri prin puterea vindecătorului (a doctorului). Drept aceea, cel ce arată știință doctoricească (medicală) în privința sufletului mai întâi trebuie să cerceteze starea (dispoziția) celui ce a păcătuit, și dacă înclină spre sănătate sau dimpotrivă, cheamă la sine însăși boala prin năravurile sale; să vegheze cum se îngrijește în vremea aceasta (între timp) de întoarcerea (restabilirea) sa, și dacă nu se împotrivește meșterului (doctorului), și vătămarea sufletului se oprește din pricina folosirii doctoriilor puse asupra ei, și astfel să se măsoare milostivirea după vrednicie. Căci tot cuvântul (toată grija) lui Dumnezeu și al celui căruia i s-a încredințat cârmuirea de păstor (pastorală) este să aducă înapoi (să întoarcă) oaia cea rătăcită și să vindece pe cea mușcată de șarpe și (dar) nici să o împingă spre prăpastia deznădăjduirii și nici a slăbi frâna spre moleșirea și spre disprețuirea vieții; ci în orice chip să stea împotriva suferinței (patimii), fie prin doctoriile cele mai aspre și mai iuți, fie prin cele mai moi (suportabile) și mai blânde (ușoare) și să se nevoiască (lupte) spre*

⁶³ *Ibidem.* p. 178.

închiderea (cicatrizarea) răni, cercetând roadele pocăinței și îngrijind cu înțelepciune pe omul cel chemat spre strălucirea cea de sus. Așadar, trebuie ca noi să le știm pe amândouă, și pe cele ale asprimii, și pe cele ale obiceiului (cerute de obicei), dar să urmăm chipul cel mai îndătinat la cei care nu primesc asprimea, precum ne învață pe noi Sfântul Vasile.

Pregătirea pentru Spovedanie. Duhovnicul, ca unul ce are în grija sa sufletele credincioșilor pe care îi păstorește, poate fi unul dintre cei care poate asigura pregătirea acestora pentru Taina Spovedaniei. Preotul poate realiza o pregătire a credincioșilor în grup, deci una *colectivă*, dar și a fiecăruia în parte, adică *pregătire individuală*. În *pregătirea colectivă*, preotul se poate folosi cel mai mult de cuvânt, acesta având rolul de a declanșa efecte și de a-i influența reciproc pe oameni, știindu-se faptul că puterea cuvântului poate schimba cursul vieții lor, schimbându-le chiar mentalitățile⁶⁴. Prilejuri pentru sensibilizarea colectivă a credincioșilor pot fi serviciile religioase săvârșite în parohie, dar locul cel mai indicat pentru pregătirea colectivă a credincioșilor în vederea mărturisirii păcatelor rămâne amvonul, unde se va urmări conștientizarea păcatelor și a stării de păcătoșenie, fără de care spovedania nu își are sensul. Întocmirea unui program pentru spovedanie⁶⁵, pe care preotul îl va alcătui și-l va face cunoscut credincioșilor, de asemenea, se înscrie în cadrul acestui tip de pregătire colectivă. Bunăoară, un astfel de program ar putea fi conceput astfel: parohia se împarte în sectoare și fiecare sector să fie programat la spovedanie pentru o anumită săptămână. Acest tip de program are un dublu efect: pe de o parte credinciosul, știindu-se că este așteptat la spovedanie, se va pregăti pentru aceasta prin cercetarea conștiinței, program de post și rugăciune; pe de altă parte, enoriașii vor sesiza faptul că slujitorul Bisericii acordă o importanță deosebită în egală măsură tuturor categoriilor de credincioși⁶⁶.

Pregătirea individuală completează pe cea colectivă, cu caracter general, având specificul ei, prin ea preotul simțind mai bine zvâcnirile

⁶⁴ *Ibidem.*

⁶⁵ *Ibidem*, p. 32.

⁶⁶ *Ibidem.*

sufletești ale penitentului, frământările, suspinările, muștrările cugetului, dorința de îndreptare, sau, din contră, pasivitatea și împietrirea inimii⁶⁷. Acest fel de pregătire se poate realiza în cadrul vizitelor la domiciliu, la invitația credincioșilor, sau la programarea pe care și-o face preotul, având ocazia de a întocmi unele liste de evidențe pentru fiecare enoriaș în parte, în care vor fi notate ocupația fiecăruia, starea materială, starea morală, problemele care îl frământă etc., instruind pe fiecare credincios în parte în tainele spovedaniei⁶⁸. În cele mai multe cazuri, spovedania este solicitată de credincios în momente de răscruce ale vieții: examene importante, căsătorie, plecări în străinătate etc., în toate împrejurările fiind necesară o pregătire atentă, care cunoaște unele etape.⁶⁹ O primă etapă este convocarea persoanei pentru una sau două discuții în care își dezvălește sufletul, lăsând preotul să-i depisteze boala și gradul ei, așa cum doctorul, cercetându-l pe pacient și făcându-i analizele necesare, îi recomandă în urma acestora un anumit tratament pentru operație, apoi este operat. De aceea, spovedania a fost numită și „chirurgie spirituală”⁷⁰.

Pregătirea pentru primirea acestei Sfinte Taine face parte din însuși actul ei. Nu se poate concepe și nici nu este posibilă o destăinuire completă și sinceră a sufletului în fața părintelui duhovnic, fără o atentă examinare interioară. Ca și în cazul pregătirii pentru primirea Sfintei Împărtășanii, care presupune, de asemenea, o imperioasă pregătire sufletească și trupească, subliniată emblematic de Sf. Apostol Pavel: „Să se cerceteze însă omul pe sine și așa să mănânce din pâine și să bea din pahar” (I Co 11,28), și în cazul pregătirii pentru spovedanie acest fapt rămâne valabil.

Pentru o îndrumare individuală a celor ce pășesc spre scaunul Spovedaniei trebuie avută în vedere și o activitate pastorală precedentă⁷¹. Aceasta poate fi alcătuită din predici, cateheze, diverse cuvântări ce vor trezi conștiințele credincioșilor, pentru a-i invita la

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 32-33.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 33.

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ Arhim. V. Miron, *st. cit.*, p. 39.

scaunul spovedaniei. Dacă prin predici și cateheze se realizează o pastorație colectivă, prin Spovedanie duhovnicul realizează una individuală, în care se vor adapta toate informațiile oferite de el fiecărui credincios în parte.

Pregătirea clericilor pentru Taina Spovedaniei. Cuvântul „cler” provine de la verbul grecesc „κληρώω”, care înseamnă „eu sortesc”, „destinez”, „chem”, propriu-zis *categoria de persoane chemată sau aleasă prin sorți pentru slujirea preoțească*⁷². În sensul său original, termenul „cler” exprimă „totalitatea slujitorilor Bisericii, întregul corp al celor chemați la soarta slujirii preoțești, deci nu numai slujitorii instituiți prin Taina Preoției, adică prin Hirotonie, ci și cei instituiți prin hirotesie”.

Pornind de la cuvintele Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan, „dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi” (I In I, 8), trebuie să realizăm că nici un om (inclusiv clericul!) nu poate pretinde că nu are nevoie de acest „al doilea Botez” – Taina Spovedaniei. Învățătura pentru spovedanie din Molitfelnic arată că „se cuvine ca noi toți mireni și monahi, clerici, preoți și arhieriei să ne mărturisim păcatele și nici unul din noi să nu ne depărtăm de la aceasta, pentru că toți am greșit și păcătuim”⁷³. Totodată, duhovnicilor le este atrasă atenția cu privire la faptul ca ei trebuie să fie cei care să-i determine pe credincioși să vină la spovedanie, întrucât mărturisirea (spovedania), pe care este dator preotul să o administreze credincioșilor, face parte din marea datorie de a se îngriji de mântuirea lor. Pentru o bună „administrare” se cuvine ca duhovnicul să se pregătească în mod conștiincios, având la îndemână o serie de îndrumare în acest sens. Bunăoară, „povățuirile” din Liturghier conțin, pe lângă învățăturile despre cum trebuie săvârșită rânduiala Sfintei Liturghii, și anumite sfaturi practice ce vin în ajutorul preoților pentru pregătirea lor sufletească și trupească⁷⁴. Astfel, se recomandă preoților să se ferească

⁷² Pr. Prof. Univ. Dr. Alexandru Stan, *Drept bisericesc, împreună cu Canoanele Apostolice și ale Sinoadelor Ecumenice -text original grec și traducere nouă*, note de curs, București și Târgoviște, 2007, p. 103.

⁷³ *Molitfelnic*, p. 57.

⁷⁴ *Liturghier*, București, Editura IBMBOR, 2000, p. 441-478.

de piedicile ce pot afecta săvârșirea cu vrednicie a Sfintei Liturghii, printre acestea numărându-se păcatele de moarte, cazul când aceștia sunt opriți de Biserică (deci canonisiți de către un duhovnic), afurisiți de arhiereu etc. Se specifică foarte clar faptul că dacă în sufletul preotului vor răsări cugete păcătoase acesta trebuie să se desprindă de ele prin „căință și prin mărturisire cu gura înaintea părintelui său duhovnicesc”⁷⁵.

Pregătirea preotului în ceea ce privește Sfânta Spovedanie, vizează două aspecte: spovedania personală și pregătirea pentru săvârșirea acestei Taine în folosul credincioșilor. Importanța slujirii Mărturisirii este la fel de însemnată ca și cea a slujirii Euharistiei, vorbindu-se în acest sens de o *pregătire îndepărtată* și alta *apropiată* săvârșirii Spovedaniei.

Pregătirea îndepărtată presupune o multitudine de aspecte determinate de prezența harului în cadrul spovedaniei. Harului i se adaugă, evident, experiența și cunoașterea. De aceea, preotul trebuie să fie un bun pedagog, cu putere de pătrundere, având în vedere faptul că fiecare penitent constituie oarecum un „material didactic” ce impune atâtea obiecte de învățământ câți penitenți există. Pe lângă însușirile intelectuale pe care trebuie să le dețină, preotului i se cere o credință tare în lucrarea tainei.

Pregătirea apropiată are în vedere împlinirea unei pravile speciale, o rânduială pe care preotul este dator să o respecte de fiecare dată când are de oficiat Taina Spovedaniei⁷⁶. Denumirea de „duhovnic” îi impune preotului a trăi după duh, trăire condiționată de purificarea de patimi, de înnoirea permanentă a omului lăuntric. Această înnoire, purificare, *înduhovnicire*, preotul nu trebuie să o înceapă de la credincioși spre sine, ci invers.

Pregătirea credincioșilor pentru Spovedanie. Referitor la materialele ce poate veni în sprijinul duhovnicului, dar și al credincioșilor în vederea mărturisirii, sunt cunoscute o sumedenie de publicații apărute în ultima vreme, așa numitele „ghiduri” pentru spovedanie... Atragem atenția că nu toate își au suportul în legislația canonică și nu se regăsesc

⁷⁵ *Ibidem*, p. 444.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 29.

nici în practica veche a Bisericii⁷⁷. Nu au nici binecuvântare oficială a Bisericii pentru tipărire. Exemplul unui astfel de ghid ne este oferit de părintele Eugen Drăgoi în lucrarea „Îndrumarul Duhovnicului”, în care se face referire la cartea diaconului Gheorghe Băbuț, „Pelerinul român”, care conține o serie de confuzii și inexactități cum ar fi⁷⁸: afirmarea faptului că cine mănâncă miercurea și vinerea de dulce nu se poate împărtăși 3 ani, după Canoanele Apostolice și ale Sfinților Părinți; cine nu postește miercurile și vinerile de peste an este 4 ani oprit de la Împărtășanie etc. La acestea, părintele Drăgoi subliniază, cu dreptate, faptul că sunt prevăzute două termene de oprire de la Sfânta Împărtășanie (deci două epitimii diferite pentru același lucru), iar în privința canoanelor, doar canonul 69 Apostolic se referă la postul de miercuri și vineri, epitimia prescrisă pentru laici fiind afurisirea, iar dintre Sfinții Părinți doar Petru Alexandrinul se referă la aceste zile de post (canonul 15), fără a fi prescrisă vreo epitimie. Acesta este doar un singur exemplu pe care l-am subliniat din multitudinea afirmațiilor grăbite care contravin cu Scriptura (exemplu: am cumpărat, folosit lucruri furate – nu ne mântuim niciodată) și cu învățătura Bisericii însăși. O altă lucrare ce conține un astfel de ghid în vederea spovedaniei este și cea a Protos. Ioachim Pârvulescu „Sfânta Taină a Spovedaniei pe înțelesul tuturor”⁷⁹. Structurată în cinci capitole, această carte conține, în capitolele trei și patru, două ghiduri de spovedanie, unul pentru copii și tineret (capitolul III) și altul pentru spovedania adulților (capitolul IV). Cel referitor la spovedania copiilor cuprinde înșirate felurite păcate ce pot fi săvârșite de către ei. La fel, ghidul referitor la adulți are în cuprinsul său enumerate tot felul de păcate, grupate în : păcate împotriva Duhului Sfânt, strigătoare la cer și împotriva celor zece porunci. Ambele ghiduri sunt precedate în cuprinsul lor de diverse povățuiri despre cum și când trebuie să aibă loc spovedania celor două categorii. Cartea mai cuprinde și „Încercări de a face înțeleasă Taina

⁷⁷ Pr. Eugen Drăgoi, *Îndrumarul Duhovnicului*, Galați, Editura Partener, 2006, p. 11.

⁷⁸ *Ibidem*, nota 20, p. 11-12.

⁷⁹ Tipărită cu binecuvântarea Înalt Prea Sfințitului Acad. Dr. Nestor Vornicescu, Mănăstirea Lainici – Gorj 1998.

Sfintei Spovedanii” (capitolul I), „Păcate mai mari care cauzează ființei noastre umane” (capitolul II), dar și „Rânduiala Sfintei Spovedanii” (capitolul V), care conține rugăciunile dinainte și după spovedanie și alte sfaturi. Ceea ce trebuie contestat referitor la această lucrare a Protos. Ioachim Pârvolescu, nu sunt cele ce alcătuiesc capitolele I,II, și V (cu toate că sunt scrise într-o oarecare manieră categorică, specifică monahismului), ci conținutul capitolelor III și IV, adică a acelor ghiduri de spovedanie. În cadrul spovedaniei este important ca penitentul „să conștientizeze starea de păcat, așa cum conștientizăm starea de boală și venim la medic să ne vindecăm”.⁸⁰ Penitentul trebuie să știe măcar „simptomele” păcatelor și *nu trebuie să caute o înșiruire fără rost a tuturor păcatelor posibile*. Alcătuirea unei liste de pagini întregi de păcate ce vor fi citite automat, fără urmă de pocăință iarăși nu este indicată⁸¹. Sfatul cel mai potrivit este acela al cercetării conștiinței. Deci această practică a ghidurilor, nu este folositoare, din rațiunile prezentate. Totuși, partea pozitivă a lor este a faptului că pe lângă acele liste, mai au în componența lor și anumite rugăciuni. Rugăciunea trebuie să fie preocuparea primordială a credinciosului ce se pregătește de spovedanie pentru a fi ajutat să treacă peste anumite ispite și pentru a-și liniștii sufletul în vederea mărturisirii păcatelor. Este clar faptul că Spovedania este o Taină. Cum altfel se poate pregăti credinciosul în vederea primirii acesteia dacă nu prin cel mai bun act pregătitor: rugăciunea. De altfel, în cărțile de rugăciune există câteva pagini acordate acestor rugăciuni, înainte și după spovedanie⁸². Dintre acestea amintim: rugăciunea lui Manase împăratul, diferite rugăciuni de umilință către Mântuitorul și anumiți psalmi – toate acestea având în comun faptul că trimit spre o cercetare lăuntrică și în același timp oferă un sprijin moral sufletesc. Îndeamnă deci la ceea ce se numește examen de conștiință. Acesta presupune o retragere cu sinceritate în intimitatea

⁸⁰ Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. III. Editura IBMBOR, București, 2004, p. 206.

⁸¹ *Ibidem*.

⁸² *Micul Ceaslov* cu sinaxarul de peste an, tipărit cu binecuvântarea Prea Sfințitului Calinic episcop de Argeș și Muscel, București, Editura Agapis, 2003, p.392 - 407.

sufletului în care trebuie să aibă loc cercetarea conștiinței prin evaluarea proprie, adică ce anume păcate, greșeli și abateri am săvârșit față de Dumnezeu, față de aproapele și față de noi. Dar înainte de acest lucru rugăciunea este recomandată pentru un cât mai sincer și mai complet examen de conștiință. Temele examenului de conștiință⁸³ pe care este dator credinciosul să și-l facă, pot fi următoarele: în ce măsură sunt respectate de credincios cele zece porunci, învățăturile Bisericii privitoare la Dumnezeu Cel în Treime, la Sfintele Taine, respectarea poruncilor bisericești, ferirea de păcatele împotriva Duhului Sfânt, de păcatele capitale, strigătoare la cer etc. La sfârșitul cercetării conștiinței trebuie să se afle „recunoașterea sinceră a păcatelor făptuite și conștiința clară a vinei proprii de a le fi înfăptuit”⁸⁴. Părerea de rău pentru săvârșirea păcatelor și conștientizarea lor trebuie să caracterizeze atitudinea credinciosului ce se îndreaptă spre scaunul spovedaniei.

În ajutorul credincioșilor preotul v-a veni cu o acțiune de catehizare concretă, deoarece unii nu cunosc regulile sau normele de desfășurare a acestei lucrări sfințitoare, dar mai ales el va fi dator să-i învețe pe credincioși faptul că administrarea Tainei Spovedaniei nu este legată numai de cele patru mari posturi și de actul împărtășirii, ci că este o taină de sine stătătoare, pentru redresarea morală și nu numai. Așadar, spovedania nu trebuie practică numai la posturile sau sărbătorile mari, ci „ori de câte ori simțim nevoia să-L aducem pe Dumnezeu în ființa noastră”⁸⁵. Postul este doar un prilej optim pentru mărturisire deoarece „este conceput ca un mijloc de progres în virtute și ca un act de cult, ca o jertfă de vie evlavie, de căință, de supunere față de Dumnezeu și un mod de cinstire a Lui, nefiind numai un efort de a supune, a domina și a birui ceea ce este rău și inferior în noi, ci și o dorință de a ne apropia de modul de viață îngeresc, ca și de Dumnezeu, de a-I plăcea și de a ne asemena

⁸³ *Ibidem*, p. 208.

⁸⁴ Diac. Prof. Nicolae Balca, *Etapele psihologice ale mărturisirii*, în „Studii Teologice”, anul VII, seria a II-a, nr. 1-2, 1955, p. 32.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 210.

cu El”⁸⁶ . Postul alături de rugăciune întregește pregătirea pentru primirea Tainei Spovedaniei.

Spovedania clericilor. Pornind de la cuvintele sfântului Apostol Ioan (I Ioan I, 8), dar și de la textele canoanelor 114 și 115 ale Sinodului al optulea local de la Cartagina din anul 419, care subliniază faptul că toți oamenii au păcate, nefiind nimeni fără de păcat, deducem obligativitatea spovedaniei clericilor, venind astfel în concordanță cu opinia că și „clericii trebuie neapărat să se spovedească, socotind că acest lucru constituie cel puțin o obligație elementară creștină și o cale de înaintare spre desăvârșire”⁸⁷, chiar dacă aceștia săvârșesc Sfintele Taine și mai ales Sfânta Euharistie. Păcatele clericilor pot fi mult mai periculoase față de ale credincioșilor obișnuiți, deoarece dacă pentru unele și aceleași păcate penitenții de rând primesc sfaturi sau epitimii de îndreptare în vederea reprimirii lor mai târziu în comuniune, candidații la preotie, *clericii în general și monahii, pot decădea pentru totdeauna din treapta ori din drepturile la aspirațiile lor*. Este recomandat ca mărturisirea clericilor, în special a preoților, să se realizeze în fața episcopului lor, fiind dirijată neapărat și pe terenul datoriilor pe care le au de îndeplinit, datorii ce izvorăsc din condițiile speciale de clerici, ce corespund cu treapta ierarhică pe care o dețin⁸⁸. Pe lângă mărturisirea păcatelor ce are loc în momentul spovedaniei, se impune și o anumită îndrumare spirituală a clericului ce urmărește „menținerea și întărirea lui pe linia apostolatului și sfințeniei, stimularea lui, atunci când se observă lăncezeală, iar în cazul celor zeloși, susținerea și îmbărbătarea lor de a merge mereu înainte”⁸⁹. Sfaturile ce sunt acordate clericului pot avea ca puncte de plecare textele Sfintei Scripturi, care trebuie să fie „cartea de căpătâi”⁹⁰, dar și lucrări din literatura bisericească privitoare

⁸⁶ Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Liturgica generală*, București, Editura IBMBOR, 1993, p. 245.

⁸⁷ Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. II, Galați, Editura Episcopiei Dunării de Jos, 2001, p. 253.

⁸⁸ *Ibidem*, p. 173-174.

⁸⁹ *Ibidem*, p. 175.

⁹⁰ Pr. Prof. Dr. VI Prelipceanu, *Sfânta Scriptură, cartea de căpătâi a preotului*, în „Studii Teologice”, seria a II a, nr. 7 - 8, 1949, p. 487.

la obligațiile specifice fiecărei trepte, precum și istoria și știința profană și, nu în ultimul rând, chiar datele rațiunii și experienței duhovnicului. Preotul trebuie să fie primul care oferă exemplul enoriașilor lui prin aceea că se spovedește. Când preotul este mărturisit și credincioșii care vin la el știu acest lucru, „cuvântul de învățătură pe care îl transmite penitentului în timpul spovedaniei are pentru acesta din urmă putere de lege”. Totodată, preotul deprins să se spovedească „va înțelege stările prin care trece penitentul înainte și în timpul spovedaniei pentru că aceste stări le-a trăit el mai întâi⁹¹.

Spovedania credincioșilor. După ce au fost parcurși pașii premergători primirii acestei Taine (*rugăciunea, examenul de conștiință, postirea* etc.) credinciosul se va îndrepta către propriul său duhovnic pentru a-i mărturisire. Bineînțeles, acești pași premergători nu sunt neapărat o condiție pentru primirea spovedaniei, în virtutea cuvintelor Mântuitorului „pe cel ce vine la Mine nu-l voi scoate afară” (In 6, 37), dar, pentru o cât mai autentică, sinceră și cât mai completă și folositoare spovedanie, este binevenită o cât de mică pregătire.

Un aspect major ce trebuie subliniat este acela al **alegerii duhovnicului**. Devine tot mai actuală practica prin care credincioșii afiliați unei parohii tind să se îndrepte nu spre biserica enoriei lor ci spre unele lăcașuri mănăstirești, unde această taină este săvârșită de ieromonahi – duhovnici. Nu contestăm valoarea sacramentală a săvârșirii acestei Sfinte Taine de către un duhovnic de mănăstire sau schit. Dar subliniem faptul că pentru persoanele ce compun parohia, duhovnicul cel mai competent este duhovnicul de parohie, nu altul, pentru că el cunoaște (sau mai bine spus, *trebuie să cunoască*) persoanele, credincioșii din parohie și manifestarea lor spirituală, propășirea lor duhovnicească și căderile lor. În cazul alegerii unui duhovnic ieromonah, credinciosul riscă să tulbure atât integritatea parohiei, dar mai ales sufletul ieromonahului, care este nevoit să audă unele păcate ce-i aduc imaginea lumii de care, prin aderarea la monahism, se presupune ca s-a

⁹¹ *Ibidem.*

lepădat, nemaifiind în centrul activității zilnice a credincioșilor din lume, necunoscând greutățile cotidiene pe care le întâmpină credinciosul la valoarea lor justă. Astfel, competența unui ieromonah duhovnic, nu este aceea de a îndruma viața de familie, pentru că el nu cunoaște acest stil de viață. De altfel și canonul pe care credinciosul îl poate primi de la un ieromonah duhovnic, poate fi unul care îl poate opri de la împărtășire pe zeci de ani, sau o canonisire mult prea dură pentru o persoană din lume și strivit, astfel, de o prea mare distanță de Sfintele Taine, se poate pierde definitiv de comuniunea eclezială. Alegerea unui duhovnic rămâne, așadar, o importantă decizie a credinciosului pe care trebuie să o realizeze într-un mod cât mai realist.

Este de preferat ca spovedania să aibă loc în fața icoanei Mântuitorului, pentru ca penitentul să îl poată contempla pe Hristos ca judecător, dar mai ales ca împărțitor al harurilor Sale, propriu-zis, *al harului iertării*. Spovedania poate fi săvârșită și la casa credinciosului, dar numai în cazurile speciale, când acesta nu se poate deplasa la Biserică datorită unei boli ce-l ține în casă. Rânduiala săvârșirii acestei Sfinte Taine prevede ca ea să fie administrată de către un preot hirotosit duhovnic. Astfel Molitfelnicul precizează: „Nici unul dintre voi, preoții, fără binecuvântarea episcopului eparhiot, să nu îndrăznească a fi duhovnic (*a spovedi* n.n.), că unul ca acela cu pravila se va pedepsi, ca un călcător al dumnezeieștilor canoane”.

Slujba propriu-zisă are următoarele puncte principale: Binecuvântarea de început⁹², rugăciunile începătoare, psalmul 50, troparele de umilință și două rugăciuni de iertare (*molitve*). Molitfele ce se citesc la începutul acestei rânduieli nu sunt altceva decât rugăciuni care întregesc pregătirea pentru primirea Tainei. Ele au darul „de a deschide în sufletul său (*al penitentului* n.n.) perspective și aspirații pentru o viață nouă, în cadrul legii morale”, fiind numite „bătăi la poarta cerului”⁹³. La scaunul spovedaniei, duhovnicul ia contact cu toate categoriile sociale, fiind dator ca pe fiecare în parte să trateze în măsura

⁹² Cu toate că este Taină, Spovedania începe cu binecuvântarea mică specifică ierurgiilor.

⁹³ *Ibidem*, p.67.

caracterului individual, specific fiecăruia, dând dovadă de o adevărată măiestrie în arta duhovniciei, procedând cu înțelepciune și cu tact.

Spovedania copiilor. Persistă uneori dileme legate de vârsta la care trebuie să înceapă viața duhovnicească a copiilor. Molitfelnicul⁹⁴, atrage atenția duhovnicului să măsoare maturitatea, sau, din contră, copilăria penitenților, pentru a le aplica fiecăruia în parte tratamentul necesar și corespunzător, aducându-se argumentul că Dumnezeu judecă pe om după mintea și priceperea fiecăruia. Obişnuința din copilărie a copilului cu preotul, prin participarea la slujbele Bisericii, va înlesni considerabil activitatea de îndrumare duhovnicească, dar o permanență a preocupărilor duhovnicești ale părinților constituie o șansă și un garant al reușitei soteriologice a copilului⁹⁵. Responsabilitatea din partea părinților față de creșterea duhovnicească a copiilor devine o condiție ce trebuie respectată, pentru o dezvoltare sănătoasă și pe acest plan. Este de preferat ca acest fapt să înceapă încă din perioada de sarcină a viitoarei mămici, prin spovedania acesteia și împărtășirea ei, cât mai des posibil. Efectele Tainei Spovedaniei și ale Sfintei Euharistii lucrează și asupra copilului, prima, prin efectul liniștitor al destăinuirii și dezlegării, a doua, prin comuniunea vie cu Mântuitorul Hristos în Euharistie, care înseamnă implicit pentru copil o conectare la viața sacramentală a Bisericii, încă dinainte de venirea sa pe lume. De asemenea, în cadrul spovedaniei mama poate cere și primi de la duhovnic diferite sfaturi privitoare la greutățile ce le întâmpină pe parcursul lunilor de sarcină. Preotul va veni în ajutorul ei prin cuvinte de încurajare, în cazurile de deznădejde, de îndemn la frecventarea cât mai deasă a Bisericii și o cât mai activă participare la slujbele ei. Așadar, mama are un rol extrem de important în plămădirea și orientarea personalității copilului, încă dinainte de a-l aduce pe lume, întrucât o mamă cu educație și sensibilitate creștină „îi deschide o cu totul altă șansă de viață și mântuire copilului în această etapă a existenței”⁹⁶.

⁹⁴ Molitfelnic, p. 59.

⁹⁵ Pr. Dr. Eugen Jurca, *Experiența duhovnicească și cultivarea puterilor sufletești*, Timișoara, Editura Marineasa, 2001, p. 54.

⁹⁶ *Ibidem*, p. 62.

În ajutorul viitorilor părinți, Biserica oferă diferite mijloace practice, pentru cultivarea unei vieți duhovnicești. În acest sens, preotul v-a îndemna viitoarea familie la rugăciune colectivă, dar și personală (*rugăciunea soților unul pentru altul*, de ex., din cărțile de rugăciuni). Nu trebuie uitat faptul că Biserica are anumite rânduieli cu rugăciuni speciale săvârșite de preot pentru viitoarea mamă (înainte și după naștere). De toate aceste prilejuri preotul se va folosi pentru sporul duhovnicesc al mămicii, dar și al viitorului „atlet pentru Hristos”⁹⁷. Este limpede că părinții au o foarte mare importanță în formarea caracterului copilului, de aceea ei sunt datori a-i oferi o cât mai bună educație, manifestând vizibil iubirea pe care i-o poartă. Dacă se va proceda, încă din copilărie, cu întipărirea în sufletul lui a învățăturilor bune, nimeni nu va mai putea să le desprindă, acestea întărindu-se „ca sigiliul aplicat pe ceară”⁹⁸.

Pentru spovedania copiilor, un criteriu hotărâtor îl formează „începuturile puterii de discernământ. Trebuie luată în calcul, între altele, timiditatea care apare la unii copii, atunci când se află înaintea preotului. Copilul se găsește într-o situație „solemnă”, oarecum „obligat să-și descarce purtarea într-o conversație directă și atât de neegală prin situația persoanelor”⁹⁹. De aceea, preotul va manifesta toată dragostea și blândețea, pe tot parcursul spovedaniei, încurajându-i mai ales pe cei care sunt mai timizi, ori inhibați.

Trebuie să remarcăm, de asemenea, că spovedania în vremea copilăriei e destinată să adauge un plus de integrare în comunitatea și comuniunea Bisericii, de participare la viața sacramentală eclezială, prin legătura personală, directă și apropiată cu părintele duhovnicesc. Un aspect foarte important este și acela că „spovedania copilului nu are caracter penitențial, ci mai degrabă pedagogic – catehetic și

⁹⁷ Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor*, (Traducere din limba greacă și note de Pr. Prof. Dumitru Fecioru), București, Editura IBMBOR, 2001, p.400.

⁹⁸ *Ibidem*.

⁹⁹ *Ibidem*. p. 118.

sacramental”¹⁰⁰, preotul duhovnic având și îndeplinind, deodată, rolul de părinte și pedagog.

Spovedania copilului constituie unul dintre cele mai puternice mijloace ale pastorației individuale, deoarece oferă posibilitatea umanizării și a personalizării relației preot-copil. Este, de asemenea, un important mijloc catehetic individual pentru că ajută la definirea și dezvoltarea caracterului religios-moral al copilului. Tratarea copilului ca ființă umană, ca entitate personală, ca om cu problemele și frământările sale, este extrem de importantă¹⁰¹. Spovedania, însă, nu trebuie să substituie sfaturile părintești, sau cele venite din partea școlii. Acestea, dacă sunt date în concordanță cu morala creștină, vor veni ca un sprijin puternic în ajutorul preotului duhovnic. Spovedania își are rolul ei distinct în viața copilului, ca un început mai riguros al conștientizării și cunoașterii de sine, în prevenirea unor riscuri posibile în viitor, în îndrumarea și clarificarea diverselor probleme de viață ce se pot ivi, ce ridică din partea copilului multe nedumeriri și neînțelegeri¹⁰². Scaunul spovedaniei vine deci în întâmpinarea copilului, ajutându-l să se pregătească pentru viață, printr-un prilej unic de stabilire a unei relații de la suflet la suflet, în care copilul se poate deschide total, cu problemele, îngrijorările, preocupările, temerile, întrebările și speranțele lui. Există o relație specială duhovnic – copil, una cu totul diferită de reținerile și stresul cauzat de relația profesor – elev, părinte – copil, o relație ce se naște în cadrul spovedaniei, ce devine un mijloc eficient de asigurare a unei continuități în progresul moral duhovnicesc al copilului¹⁰³. Pentru realizarea acestui fapt este binevenită conlucrarea mai multor factori educativ-formativi, duhovnicul, psihologul școlii, dirigintele, părinții, conlucrare preferată unui efort educativ unilateral și orgolios, cu pretenții exclusiviste¹⁰⁴.

¹⁰⁰ *Ibidem*, p. 181.

¹⁰¹ *Ibidem*, p. 183.

¹⁰² *Ibidem*.

¹⁰³ *Ibidem*, p. 184.

¹⁰⁴ *Ibidem*.

Spovedania adolescenților. Adolescența este încadrată, în general, între 14 și 18/20 ani, fiind un proces de dobândire accentuată a identității, în care intelectualizarea conduitei devine pregnantă¹⁰⁵. Se vorbește, de asemenea, de o adolescență prelungită (de la 18/20 la 24/25 ani), marcată de orientarea profesională, de integrarea primară la cerințele unei profesii, de nevoia de autonomie și de opțiunea maritală¹⁰⁶. Adolescența este vârsta în care își fac apariția marile întrebări existențiale. Tânărul începe să se întrebe cine este, în ce crede, unde trebuie să ajungă, ce fel de ocupație trebuie să urmeze, ce fel de viață trebuie să ducă, să aleagă etc.. În această perioadă au loc schimbări dramatice, atât fizice cât și cognitive, arătând o creștere a conștiinței de sine și a independenței elevilor, atingându-se așa numita „criză de identitate”¹⁰⁷. Profesorii și părinții au un rol extrem de important și în această perioadă, având a orienta desfășurarea acestor procese și ajutându-i pe elevi să înțeleagă schimbările pe care aceștia le experimentează. Cea mai importantă schimbare ce are loc în gândirea adolescentului este „pregătirea pentru tranziția de la operațiile concrete la cele formale”¹⁰⁸, această schimbare marcând o perioadă de tranziție în abilitățile inteligenței adolescenților. Modul lor de gândire fiind în schimbare, nu mai sunt necesare referințele concrete care fac posibilă rezolvarea unor probleme, ci ideile abstracte devin cele utilizate. Totodată, are loc procesul formării unei identități care nu decurge uniform și care poate îmbrăca diverse căi paralele. La această vârstă adolescenții adoptă temporar fie punctul de vedere al părinților, fie sunt doritori de a rezolva problema la timpul convenit. Aportul profesorilor și a altor adulți ajută la înțelegerea conflictelor și a deciziilor cu care se confruntă tinerii, arătându-le faptul că toate acestea sunt necesare, fiind o parte firească a creșterii¹⁰⁹. Pentru descoperirea vocației religioase și a unei structuri a unei identități duhovnicești a adolescentului, un rol

¹⁰⁵ *Ibidem.*

¹⁰⁶ Ursula Schiopu, Emil Verza, *Adolescența. Personalitate și limbaj*, București, Editura Albatros, 1989, p. 44, Pr. E. Jurca, *Experiența...*, p. 197.

¹⁰⁷ Pantelimon Golu, Ioana Golu, *Psihologie educațională*, București, Editura Miron, 2003, p. 279.

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 280.

¹⁰⁹ *Ibidem*, p. 284.

esențial și de seamă revine atât părinților și profesorilor (după cum am observat mai sus), dar mai ales legăturii sacramentale cu Biserica, **îndeosebi în Taina Spovedaniei cu preotul duhovnic**. Adolescentul are nevoie de un confident căruia să-i împărtășească nevoile, necazurile și bucuriile sufletești pe care acesta le întâmpină. În mulțimea ce îl înconjoară el caută pe cineva căruia să-i descopere sufletul său și de la care așteaptă un cuvânt de întărire și de mângâiere. Alegerea unui duhovnic este foarte importantă. Tânărul trebuie să caute persoana cea mai potrivită, în fața căreia se va destăinui și de la care va primi cele mai potrivite sfaturi și îndemnuri. Tânărul are nevoie de un „om al lui Dumnezeu”¹¹⁰, care să-l călăuzească și să-l conducă pe plan duhovnicesc. Menirea unui duhovnic este de a-i deveni adolescentului nu doar un îndrumător sufleteș și călăuză pe cărările vieții, ci și *un prieten*, un bun frate, rămânând în același timp un ales al Domnului, care va împlini rolul unui adevărat înger păzitor¹¹¹. Apropierea trebuie să se realizeze cu inima deschisă, duhovnicul adresându-i-se cu deplină sinceritate, seninătate și încredere, arătându-i binele și răul din lăuntrul său. Se recomandă ca duhovnicul adolescentului să fie chiar acel preot care l-a botezat, deși dreptul de a alege în persoana altui părinte rămâne la aprecierea tânărului, cu motivații precise. Cum va descoperi însă adolescentul duhovnicul potrivit? În acest scop se cer a fi observate câteva calități *sine qua non*: blândețea, iubirea, știința; toate, laolaltă, fac un tot unitar¹¹². Nu trebuie uitat însă cel mai important mijloc de căutare a duhovnicului: rugăciunea. Duhovnicul adolescenței (*ca și cel al copilăriei* n.n.) are un rol fundamental în seriozitatea angajării adolescentului în viața duhovnicească¹¹³, de aceea administrarea în cadrul spovedaniei a unui tratament expeditiv și inadecvat, aplicat adolescentului, fie din ignoranță, fie din ignorarea problemelor specifice vârstei, riscă să compromită definitiv legătura sa cu cele sfinte, cu Biserica. Acest fapt ar putea provoca posibile consecințe dezaastroase

¹¹⁰ Pr. Prof. Ilie Moldovan, *Adolescența, preludiu la poemul iubirii curate*, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2001, p. 275.

¹¹¹ *Ibidem*, p. 276.

¹¹² *Ibidem*, p. 278.

¹¹³ Pr. E. Jurca, *op. cit.*, p. 202.

pentru toată viața, de aceea duhovnicul va trata cu toată seriozitatea și competența fiecare caz în parte și problemele ce i se aduc înaintea, oferind fiecăruia sfaturile și îndemnurile adecvate. Totodată, va discerne dacă tânărul care vine la spovedanie este imatur, tulburat, neliniștit sau suferind de lipsa afecțiunii, dacă are unele dorințe neîmplinite, dacă a cunoscut dragostea lui Dumnezeu, pericolele păcatului, sau dacă există o mică sau mare problemă de sănătate psihică, ereditară sau alte lucruri de acest fel. În toate aceste cazuri, preotul duhovnic va administra tratamentul potrivit fiecăruia, ținând seama de multitudinea de caractere existente: *bunul caracter, răul caracter, caracterul susceptibil, gelos, inegal, egoist, distrat, superficial, scrupulos, melancolic* etc.¹¹⁴.

Bunul caracter: amabil și prevenitor, își impune legea de a nu jigni cu voință pe nimeni, știind să tacă în împrejurări defavorabile;

Răul caracter: are sursa în orgoliu și senzualitate;

Caracterul orgolios: se crede superior tuturor și își atribuie totul lui și nimic aproapelui și lui Dumnezeu. E mândru, disprețuitor, violent, casant, voiește ca toți să se plece înaintea lui și el întotdeauna să aibă dreptate;

Caracterul susceptibil: rănit totdeauna de procedeele altora, nu suportă să fie contrazis, iar observațiile le crede întotdeauna nemeritate;

Caracterul gelos: supărat din cauza vederii avantajelor aproapelui, considerându-se defavorizat;

Caracterul egoist: adună totul pentru el, este pretențios, are oroare de ocupații grele, își atribuie toate lui, totul i se cuvine...

Caracterul distrat: nu este niciodată desăvârșit în îndatoririle sale, ci se lasă în totul antrenat de reveriile imaginației lui și este cu totul superficial în exercițiile de pietate;

Caracterul superficial: nu are fond serios de pietate, ci se mulțumește cu practicile exterioare și se lasă ispitit de cea mai mică tentație;

¹¹⁴ Exemplele de caractere și scurtele comentarii preluate de la Părintele Arsenie Boca, *Despre îndumnezeirea omului prin har*, vol. I, Editura Credința strămoșească, 2005., p. 28-32.

Caracterul scrupulos: are un fel fals și îngust de a aprecia lucrurile; se încăpățânează a reveni mereu asupra spuselor sale chiar dacă nu are dreptate; neliniștea îi paralizează viața spirituală;

Caracterul melancolic: se descurajează de la cea mai mică dificultate, cu timpul devenind o povară pentru el însuși;

În caracter coexistă două părți: cea care revine naturii și cea care revine persoanei morale. Asupra fondului natural nu putem interveni în vederea schimbării acestuia. *Pentru partea ce revine persoanei morale, voința are deplină putere asupra ei prin chemarea ajutorului lui Dumnezeu, deci asupra acestei părți se pot opera schimbări.* Cu această parte duhovnicul va trebui să opereze în cadrul spovedaniei pentru a forma caracterul moral-creștin.

Catehizarea din cadrul Spovedaniei. O dată cu valoarea sacramental-terapeutică, valoarea educativ-catehetică și formativă a spovedaniei este incontestabilă. De aceea, spovedania a fost văzută ca un eficient mijloc și un bun prilej catehetic individual ce face parte din activitatea preotului, oferind posibilitatea unui dialog real și sincer, de la om la om, *între duhovnic și credincios*. Datorită utilizării cuvântului în administrarea acestei taine, mărturisirea a fost denumită și logoterapie¹¹⁵.

Cu toate că această Sfântă Taină este săvârșită de foarte multe ori într-o viață de preot, acesta trebuie să conștientizeze faptul că „nu taina se repetă, ci ocazia săvârșirii ei”. Așadar, ocazia de catehizare individuală este cât se poate de prielnică. În cadrul spovedaniei se ia pulsul religiozității adevărate, luminoase și profunde dintr-o comunitate creștină, preotul acționând acolo unde găsește lacune în materie de credință și nu numai, să adauge ori să înlăture unele concepții greșite sau incomplete, venind în ajutorul penitentului cu un „cuvânt cu putere multă” care-i va zidi sufletul, ajutându-l să facă pașii cei drepecți pe calea mântuirii.

Observându-se învățătura și practica referitoare la Taina Mărturisirii, se poate deduce și caracterul ei terapeutic. Ca și medicul

¹¹⁵ *Ibidem*, nota 916, p.322.

„duhovnicul trebuie să dea fiecărei boli leacul ce i se potrivește”¹¹⁶. El nu are menirea de a da învățăminte teoretice și generale, ci trebuie să găsească în primul rând acea învățătură care se potrivește cel mai bine omului pe care îl are în față, ținând cont de personalitatea lui, de viața și activitatea sa, de posibilitățile, ca și dificultățile sale, și mai ales de felul bolii de care suferă¹¹⁷. Se impune deci o cunoaștere a penitentului din partea duhovnicului, pentru a se putea ști ce fel de sfaturi să-i dea fiecăruia în parte. După cum se poate observa, în cadrul Spovedaniei duhovnicul realizează o minimă catehizare a penitentului, pentru propășirea spirituală a acestuia.

Importanța dialogului în Spovedanie. Dialogul, conform Dicționarului Explicativ al Limbii Române¹¹⁸, *reprezintă o convorbire între două persoane, adică un schimb de cuvinte sau idei pe cale orală ce are loc de regulă între cele două părți*. Presupune, deci, existența unui emițător, care îl provoacă, și un receptor, care reține mesajul primit relansându-l, devenind emițător.

Spovedania, presupunând un ministru (în sens de *săvârșitor*) care poate fi arhiereul și preotul duhovnic¹¹⁹, iar ca subiect (*primitor*) credincioșii laici, dar și cei din cler, luați fiecare în individualitatea lor, încorporează în cadrul ei o colaborare între cele două părți ce face activă această lucrare. Omul, fiind prin definiție, structură și destinație o ființă comunitară, nu poate trăi singur și „nici măcar nu poate deveni om fără ajutorul altui om, al altei persoane de lângă el, care să-l învețe, să-l iubească, cu care să vorbească, să-l umanizeze în adevăratul sens al cuvântului”. Prin comunicarea cu cel de lângă el, insul devine om, adică se personalizează. Din acest punct de vedere, oamenii devin, efectiv, dependenți unii față de alții.

Instrumentul cu ajutorul căruia se realizează dialogul este cuvântul. Prin cuvânt omul „comunică, invită și se descoperă”, fiind

¹¹⁶ Jean-Claude Larchet, *Terapeutică bolilor spirituale*, (Traducere de Marinela Bojin), București, Editura Sophia, 2001, p. 264.

¹¹⁷ *Ibidem*, p. 267.

¹¹⁸ *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1998, p. 300.

¹¹⁹ Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Liturgică specială, pentru facultățile de Teologie*, București, Editura Lumea Credinței, 2005, p. 311.

principalul mijloc prin care oamenii își comunică ceea ce doresc și instrumentul de confesiune și receptare a semenilor. Un cuvânt bun adresat unei persoane creează în aceasta stări ori virtuți reale, fiind o piatră de hotar pentru renașterea, salvarea sau pierderea cuiva, având vocația fundamentală de a lucra pentru nașterea personalității semenului, prin aceea că prin cuvinte suntem întăriți în viață, prin cuvintele semenilor ieșim din tristețe și din descurajarea singurătății¹²⁰.

Orice cuvânt „presupune omul și anume omul care vorbește, dar și cel care ascultă”¹²¹. Dumnezeu ne-a dăruit acest dar al cuvântului „ca să descoperim unii altora simțămintele inimilor, să facem cunoscute gândurile noastre, dându-le la iveală ca niște cămări ascunse a le inimii”¹²².

Prin rostirea, împărtășirea directă a cuvintelor, se creează o comuniune puternică între oameni. Prin intermediul vorbirii, realitatea este prinsă în cuvinte și este conturată, având puterea de a descoperi ceea ce este ascuns, de a aduce aproape ceea ce este îndepărtat, de a actualiza trecutul și de a proiecta și prezenta viitorul. Vorbirea umană și realitatea umană sunt într-o strânsă legătură, graiul fiind mijlocul prin care are loc înțelegerea umană¹²³. Omul are inevitabil nevoie de a vorbi, răspunzând semenilor săi, arătând în acest mod graiul ca mijloc de „întrepătrundere personală”, care își are originea în Dumnezeu¹²⁴. Vorbirea nu este numai „punte invizibilă ce se stabilește între persoane”¹²⁵, ci și vehicul al comunicării cu Dumnezeu. Scopul urmărit de vorbirea bisericească și deci și de un dialog bisericesc, este întreit: *luminarea minții, mișcarea inimii și înduplecarea voinței credincioșilor*¹²⁶.

Cu o bună chivernisire a cuvintelor, printr-o bună mânăuire a acestora „se poate regenera moral lumea, pentru a restabili normalitatea

¹²⁰ *Ibidem*, p. 22 - 23.

¹²¹ *Ibidem*, p. 16.

¹²² *Ibidem*, p. 19.

¹²³ *Ibidem*, p. 14.

¹²⁴ *Ibidem*.

¹²⁵ Drd. Petru Rădășanu, *Elocvența în retorică și omiletică*, în rev. „S.T”, nr. 7 - 10, anul 1976, p. 633.

¹²⁶ Pr. Prof. Dr. Sebastian Șebu, *Curs de Omiletică*, manuscris, Sibiu, Institutul Teologic Universitar, 1992, apud. Pr. N. Dura, *op. cit.*, p. 16.

mentalității oamenilor”¹²⁷. Cei din jur pot influența pozitiv sau negativ dezvoltarea intelectuală și personalitatea umană. Alegerea unui duhovnic și menținerea legăturii cu acesta va fi un real profit sufletesc, dacă acesta va influența pozitiv pe cel ce vine la el, pentru a-și deschide sufletul și a-și descoperi în fața lui lucrurile cele mai tainice ale ființei lui.

Un dialog constant al celor două părți (*credincios și preot*) nu poate decât să îmbunătățească și să ajute starea amândurora. Mărturisirea nu poate fi un monolog numai a unei a dintre părți, ci ea se vrea un dialog între preot și credincios în Hristos. Se creează în acest fel o legătură personală – ea nefiind anonimă, ca în Biserica Romano-catolică, dialogul ce se dorește stabilit în cadrul spovedaniei având următoarele caracteristici:

- credinciosul reacționează la cele ce-i spune preotul, îi adresează întrebări, discută cu el pentru a lămuri anumite aspecte, cu scopul unei mai bune înțelegeri a stării de fapt și în vederea celei mai potrivite modalități de vindecare;

- în cadrul dialogului preotul nu apare ca un maestru care dă, de la înălțimea catedrei, învățături dogmatice și abstracte, ci se manifestă ca un tată ce mângâie, ferește de rău, sfătuiește fie cu asprime, fie cu cea mai desăvârșită blândețe;

Este foarte important de a depăși o înțelegere formală și juridică a spovedaniei, de sorginte catolică, având din păcate și unele influențe asupra practicii ortodoxe. Actul mărturisirii riscă să fie redus la maximum, sau să fie privit ca o „consiliere” privind rezolvarea problemelor și a dificultăților, devenind un dialog care nu are loc între Dumnezeu și om ci între om și un înțelept care are răspunsuri la toate problemele. Aceste tendințe „ascund și deformează adevărata înțelegere și practică ortodoxă a spovedaniei”¹²⁸.

¹²⁷ Arhiep. Bartolomeu Anania, *Demnitatea Bisericii*, în „Ortodoxia sub presiunea istoriei”, p. 177, apud. Pr. N. Dura, *op. cit.*, p. 24.

¹²⁸ Alexander Schmemmann, *Biografia unui destin misionar*, (Jurnalul părintelui Alexander Schmemmann (1973-1983), Traducere, Studiu introductiv și comentarii de Felicia Furdui), Alba-Iulia, Editura Reîntregirea, 2004., p. 32.

CONCLUZII:

În expunerea lucrării de față am ajuns să constatăm că Spovedania este o floare a virtuților, o poruncă bisericească și o Taină evanghelică așezată de Iisus Hristos. O întâlnim și înainte de Hristos, în religiile primitive și antice, având același obiect și scop: curățirea și iertarea păcatelor, dar prin credințe și mijloace mai mult magice decât religioase.

Cu Noul Testament se inaugurează religia desăvârșirii duhovnicești. Prin Iisus Hristos am dobândit „harul și adevărul”(Ioan 1, 17). Abia acum putem vorbi de Spovedanie ca Taină mântuitoare. Iisus Hristos Mântuitorul iartă și puterea aceasta dumnezeiască o transmite Apostolilor și Apostolii – prin succesiune neîntrerupt - urmașilor, care la rândul lor au transmis-o aleșilor, ca pe o torță sacră, din mână în mână și din generație în generație, până astăzi. Spovedania face parte din crezul și din cultul Bisericii primare. Referințele pentru așezarea și istoria ei încep cu Noul Testament și continuă cu scrierile Părinților Apostolici, cu ale scriitorilor creștini și ale Sfinților Părinți.

În primele veacuri, pe lângă mărturisirea secretă, s-a practicat și mărturisirea publică a păcatelor. Dar câtă vreme pentru păcatele zilnice se cerea o pocăință continuă, pentru crimele mari: omor, apostazie, adulter, se admitea o singură pocăință publică. Măsura a fost pe deplin îndreptățită și este justificată și astăzi.

Începând cu veacul al IV-lea, mărturisirea publică, având în sine destule inconveniente, a cedat treptat locul mărturisirii private, care astăzi este singura formă canonică de mărturisire. La baza mărturisirii stă părerea de rău și dorința de îndreptare, care îl îndeamnă pe păcătos să meargă la preotul duhovnic și prin mărturisire obține iertare din partea lui Dumnezeu, dată prin duhovnic.

Spovedania este Taină cerească prin care se nimicește răul și lucrează harul mântuitor și sfințitor. Spre harul ei aspiră sufletul omenesc conștient, ca floarea spre soare. Spovedania este remediul contra mândriei, este școala smereniei, cea mai bună școală religioasă și în același timp o curățire a templului inimii, ca să intre în el și să-l stăpânească Hristos, Împăratul slavei. Spovedania vindecă relele și neputințele noastre morale, ca și Maslul pe cele trupești, are o minunată putere de moralizare, e cea mai bună școală a renașterii morale și naționale.

BIBLIOGRAFIE

Izvoare, cărți

Biblia sau Sfânta Scriptură, ediție jubiliară a Sfântului Sinod, tipărită cu aprobarea Sfântului Sinod, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2001.

Anastasiou, Arhim., Atanasie, Spovedania – îndrumar, (Traducere din limba greacă de Pr. Șerban Tica), București, Editura Sophia, 2004.

Băbuș, Arhim. Grigorie Izvoare Liturgice și Pastorale, București, Editura Christiana, 2002.

Bălașa, Ana, Procesul de secularizare și criza religiei în lumea contemporană, teză de doctorat, București, 1988.

Boca, Pr. Arsenie, Despre îndumnezeirea omului prin Har, volumul I, (Ediție îngrijită de Ieromonahul Teognost, Mănăstirea Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil, Petru-Vodă – Neamț), Editura Credința strămoșească, 2005.

Belea, Pr. Nicodim, Contribuții la problema conducerii pastorale credincioșilor de la sate, Sibiu, Tipografia Reîntregirea, 1955.

Braniște, Pr. Prof. Dr., Ene, Prof. Ecaterina, Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase, Caransebeș, Editura Diecezană, 2001.

Idem, Liturgica generală, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1993.

Idem, Liturgica specială, pentru facultățile de Teologie, București, Editura Lumea Credinței, 2005.

Buga, Pr. Prof., Ion, Pastorală - calea preotului, București, Editura Sf. Gheorghe Vechi, 1999.

Călugăr, Pr. Prof. Dr., Dumitru, Catehetica pentru Institutele Teologice, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1976.

Idem, Preocupări catehetice, Sibiu, Seria Didactică, 1944.

Cucoș, Prof., Constantin, Educația religioasă. Repere teoretice și metodice, Iași, Editura Polirom, 1999.

Dura, Pr. Nicolae, Propovăduirea Cuvântului și Sfintele Taine, Teză de doctorat, 1996.

Drăgoi, Pr. Eugen, Îndrumarul Duhovnicului, Galați, Editura Partener, 2006.

Felea, Pr. Ilarion V., Pocăința, București, Editura Scara, 2000.

Floca, Arhid. Prof. Dr. Ioan, N., Canoanele Bisericii Ortodoxe - note și comentarii, Sibiu, Ediția a III-a îmbunătățită (Ediție îngrijită de Dr. Sorin Joantă), 2005.

Idem, Drept canonic ortodox, Legislație și administrație bisericească, vol. II, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1990.

Golu, Pantelimon, Golu, Ioana, Psihologie educațională, București, Editura Miron, 2003.

Gordon, Pr. Prof. Dr., Vasile, Introducere în catehetica ortodoxă, București, Editura Sophia, 2004.

Idem, Biserica și școala - analize omiletice, catehetice și pastorale, București, Editura Christiana, 2003.

Hierotheos de Nafpaktos, Mitropolit, Secularismul, (Traducere de Tatiana Petrache), Galați, Editura Egumenița, 2004.

Jurca, Pr. Dr. Eugen, Experiența duhovnicească și cultivarea puterilor sufletești, Timișoara, Editura Marineasa, 2001.

Larchet, Jean-Claude, *Terapeutica bolilor spirituale*, (Traducere de Marinela Bojin), București, Editura Sophia, 2001.

Micul Ceaslov cu sinaxarul de peste an, București, Editura Agapis, 2003.

Moldovan, Pr. Prof. Ilie, *Adolescența, preludiu la poemul iubirii curate*, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2001.

Necula, Pr. Prof. Dr., Nicolae D., *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică* - Galați, vol. I - 1996, vol. II - 2001, Editura Episcopiei Dunării de Jos, vol. III, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2004.

Pârvulescu, Protos. Ioachim, *Sfânta Taină a Spovedaniei pe înțelesul tuturor*, Gorj, Mănăstirea Lainici, 1998.

Schmemann, Pr. Alexander, *Biografia unui destin misionar*, (Jurnalul părintelui Alexander Schmemann (1973-1983), (Traducere, Studiu introductiv și comentarii de Felicia Furdui), Alba-Iulia, Editura Reîntregirea, 2004.

Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Grigorie de Nazianz, Sfântul Efrem Sirul, *Despre preoție*, (Traducere, introducere și note de Pr. Dumitru Fecioru), București, Editura Sophia, 2004..

Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cateheze baptismale*, (Traducere din limba greacă veche de Pr. Marcel Hanceș), Sibiu, Editura Oastea Domnului, 2003.

Idem, *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor*, (Traducere din limba greacă și note de Pr. Prof. Dumitru Fecioru), București, Editura Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, 2001.

Idem, *Omilii la Matei*, (Traducere, introducere și note de Pr. Dumitru Fecioru), București, în colecția „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 23, Editura Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, 1994.

Sfântul Chiril al Alexandriei, *Scrieri. Partea a patra. Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan*, (Traducere, introducere și note de preotul profesor Dumitru Stăniloae), în colecția „Părinți și Scriitori Bisericești” -

vol. 41, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2000.

Sfântul Chiril al Ierusalimului, Cateheze, (Traducere de Pr. D. Fecioru), București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2003.

Stan, Pr. Prof. Univ. Dr. Alexandru, Drept bisericesc, împreună cu Canoanele Apostolice și ale Sinoadelor Ecumenice -text original grec și traducere nouă, note de curs, București și Târgoviște, 2007.

Stan, Pr. Prof. Dr. Alexandru, Stan, Drd. Michael-Williams, Regulamentele de procedură ale instanțelor disciplinare și de judecată din Bisericile ortodoxe autocefale:română, greacă, rusă și bulgară - texte și comentarii, București și Târgoviște, Editura Sigma, 2006.

Stăniloae, Pr. Prof. Dr., Dumitru, Teologia Dogmatică Ortodoxă, volumul III, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1997.

Tia, Arhim., Teofil, Elemente de Teologie Pastorală pentru o societate post-ideologică, Alba-Iulia, Editura Reîntregirea, 2002.

Timiadis, Mitrop. Emilianos, Preot, Parohie, Înnoire - Noțiuni și orientări pentru teologia și practica pastorală, (Traducere de Paul Brusanowski), București, Editura Sophia, 2001.

Vintilescu, Pr. Petre, Spovedania și Duhovnicia, Alba-Iulia, Editura Episcopiei Ortodoxe Alba,1995.

Colectiv de autori, Pastorație și misiune creștină în Biserica Ortodoxă - Tematică pentru cursurile pastorale și de îndrumare misionară a clerului, conform hotărârii Sfântului Sinod nr. 572 / 1998", Galați, Editura Episcopiei Dunării de Jos, 2001.

DEX, Dicționarul Explicativ al Limbii Române, Ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1998.

Cărți de cult:

Agheasmatar,București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1992.

Liturghier, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2000.

Molitfelnic, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe române, 2002.

Articole, Studii:

Balcă, Diac. Prof. Nicolae, Etapele psihologice ale mărturisirii, în „Studii Teologice”, anul VII, seria a II-a, nr. 1-2, 1955.

Bulacu, Pr. Prof. Mihail, Principiile catehezei și personalitatea catehetului, în „Studii Teologice”, seria a II-a, nr. 7-8, 1949.

Clément, Olivier, Despre secularizare, (Traducere de Daniela Cojocariu din revista „Contacts”, anul LI, 1999, p. 14-38), în „Teologie și Viață”, nr. 5-8, 2002.

Galeriu, Pr. Prof. Dr., Constantin, Mântuitorul Iisus Hristos, învățătorul nostru suprem, în „Ortodoxia”, nr. 1, 1983.

Idem, Taina Mărturisirii, în „Ortodoxia”, anul XXXI, nr. 3-4, 1979.

Gordon, Pr. Drd. Vasile Rolul catehetic-misionar al ierurgiilor, în „Studii Teologice”, seria a II-a, anul XXXVIII, nr. 5, 1986.

Miron, Arhim. Lect. Dr., Vasile, Taina Spovedaniei, mijloc de pastorație individuală și piatră de hotar în îndreptarea sufletească a credinciosului, în „Studii Teologice”, anul LVI, seria a II-a, nr. 3-4, 2004.

Prelipceanu, Pr. Prof. Dr. V.I., Sfânta Scriptură, cartea de căpătâi a preotului, în „Studii Teologice”, seria a II a, nr. 7 - 8, 1949.

Rădășanu, Drd. Petru Elocvența în retorică și omiletică, în „Studii Teologice”, nr. 7 - 10, 1976.

Sava, Pr. Drd., Viorel, Preotul duhovnic și Taina Spovedaniei, în „Teologie și Viață”, anul III (LXIX), serie nouă, nr. 1-3, 1993.

Inter - Revista Română de Studii Teologice și Religioase, Cluj-Napoca, Sibiu, Craiova, București, Chișinău, Editura Institutului Român de Studii Inter-ortodoxe, Inter-confesionale și Inter-religioase, nr. 1-2, 2007.